

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

DIPLOMSKA NALOGA

MARKO LUŽEVIČ

Zahvaljujem se predvsem staršema, ki sta me podpirala med mojim celotnim šolanjem in mentorju ter somentorici za pomoč pri izdelavi diplomske naloge.

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA ŠPORT

Specialna športna vzgoja
Gorništvo z dejavnostmi v naravi

OKOLJSKI VPLIVI ŠPORTNOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI NA OBMOČJU RATITOVCA

DIPLOMSKA NALOGA

Mentor: Dr. Stojan Burnik
Somentorica: Mag. Irena Mrak
Recenzent: Dr. Blaž Jereb

Avtor: Marko Luževič

Ljubljana, 2008

Ključne besede: planinstvo, okoljevarstvo, športni dan, medpredmetna povezava

Naslov diplomskega dela:

OKOLJSKI VPLIVI ŠPORTNOREKREACIJSKIH DEJAVNOSTI NA OBMOČJU RATITOVCA

Marko Luževič

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2008

Specialna športna vzgoja, Gorništvo z dejavnostmi v naravi

Število strani: 73,

število preglednic: 4,

število grafov: 4,

število pisnih virov: 19,

število elektronskih virov: 13,

število prilog: 3,

število slik: 19.

IZVLEČEK

Množična obiskanost nekaterih gorskih vrhov in velika raznolikost športno-rekreacijskih dejavnosti v naravi zahteva drugačno obnašanje obiskovalcev. Število ljudi na nekaterih gorskih ciljih je tako naraslo, da nastaja škoda v naravnem okolju, ki je temeljna vrednota slehernega gornika. Na poteh in ob njih se pojavlja potna erozija, hoja po brezpotjih vnaša hrup v do sedaj mirne predele. Ne le doline, temveč tudi visoka pobočja se dušijo v prometu. Takšno stanje ni nikomur v korist, zato so obvezne in čedalje glasnejše težnje po vzpostavitvi strožjih varovalnih standardov. Da pa ti standardi ne bi ostali le črka na papirju, jih bomo lahko uveljavili samo z večplastnim delovanjem, usmerjenim v osveščanje in izobraževanje na eni strani ter rednim vzdrževanjem in nadgrajevanjem planinske infrastrukture na drugi.

Key words: mountaineering, environmental protection, a sport day, inter curriculum connection

Title of diploma:

INFLUENCES OF SPORT AND RECREATION ACTIVITIES ON AREA OF RATITOVEC

Marko Luževič

University of Ljubljana, Faculty for sport, Ljubljana 2008

Special sport education, mountaineering with activities in the nature

Pages: 73,

number of tables: 4,

number of graphs: 4,

number of written sources: 19,

number of internet sources: 13,

number of inserts: 3,

number of the pictures: 20.

ABSTRACT

A mass attendance of some of the mountain peaks and enormous variety of sport-recreational activities in the nature requires different behavior of visitors. The number of people on some mountains goals has increased to the level that damage in the natural environment, which is basic value of an every mountaineer, has arisen. On and around mountain paths, a path erosion has appeared, walking on pathless terrain, brings noise to till now peaceful areas. And not only the valleys, also the higher slopes are suffocating in the traffic. This condition is not in anyone's benefit, that is why more and more obligatory and louder are tendencies to restore stricter protective standards. Standards won't stay only in the paper, we can bring them forward only with multilayer operating, focused on awareness and educating on the first hand and regular maintaining and superstructure alpine infrastructure on the second hand.

Kazalo

1. Uvod.....	9
2. Predmet, problem in namen dela	13
2.1. Popularnost športnorekreativnih aktivnosti v naravi.....	13
2.2. Razmah pristočasnih dejavnosti v Alpah (Keršič-Svetel, 2003).....	15
2.3. Dejavnosti, katerih osnova je hoja	17
2.3.1. Enkratni izleti	17
2.4. Nekatere pozitivne in negativne lastnosti kultivacije gorskih območij	18
2.5. Vpliv hoje, pohodništva na gorsko okolje	19
2.5.1 Problem hoje po brezpotjih	19
2.5.2. Erozija	20
2.5.3. Hrup in vznemirjanje živali.....	21
2.5.4. Smeti	22
2.5.5. Negativni vplivi na vegetacijo	24
2.6. Načini omejevanja in preprečevanja negativnih posledic množičnega planinstva na pokrajino	25
2.6.1. Preprečevanje nastajanja in saniranje potne erozije.....	25
2.6.2. Ozaveščanje in izobraževanje.....	26
2.7. Ratitovec.....	28
2.7.1. Opis območja Ratitovca	29
2.7.2. Krekova koča na Ratitovcu.....	32
2.7.3. Pristopi	33
2.7.4. Zavarovana območja na Ratitovcu	34
3. Cilji diplomske naloge.....	35
4. Hipotezi	36
5. Metode dela.....	37
5.1. Terensko delo.....	37
5.2. Metoda ankete	37
5.3. Metoda intervjuja	38
6. Rezultati ankete	39
7. Razlaga rezultatov	43
7.1. Obiskanost Ratitovca	43

7.2. Struktura obiskovalcev	44
7.3. Motivi in navade obiskovalcev.....	44
7.4. Športnorekreativske dejavnosti na Ratitovcu	44
7.5. Vpliv športnorekreativskih dejavnosti na okolje.....	45
7.5.1. Neposredni vplivi.....	45
7.5.2. Posredni vplivi	48
7.6. Sprejeti ukrepi za preprečevanje negativnih vplivov obiskovalcev na okolje	49
7.7. Preverjanje hipotez	52
7.8. Predlagani ukrepi za preprečevanje negativnih vplivov obiskovalcev na okolje	53
7.8.1. Predlagani terenski ukrepi za preprečevanje negativnih vplivov obiskovalcev na okolje	53
7.8.2. Predlagani preventivnoizobraževalni ukrepi za preprečevanje negativnih vplivov obiskovalcev na okolje	54
8. Športni dan.....	55
9. Sklep	61
10. Literatura	63
11. Priloge	66
11.1. Anketni vprašalnik	66
11.2. Intervju: Rado Goljevšček (1.12.2007)	68
11.3. Intervju: Lojze Lotrič (25.12. 2007).....	70

1. Uvod

»V Sloveniji se podaja v gore zelo veliko ljudi, saj je planinstvo pravzaprav tudi del identitete slovenskega naroda«. (Pollak, 2005) Naši ljudje so se naselili v gorskem svetu že davno, visoko v gore pa so hodili le po pomembnih opravkih, kot so bili sečnja, lov in rudarstvo. Prvi so se na visoke vrhove povzpeli učenjaki in umetniki z domačimi vodniki. Prelomnica je doba razsvetljenstva, ko so v gore začeli hoditi raziskovalci in planinci. Z naraščanjem števila gornikov se je pojavila težnja po združevanju, kar pomeni ustanovitev planinskih društev. (Planinski vodnik, 1983) V začetku delovanja je imelo Slovensko planinsko društvo predvsem narodnostno-politične motive. Njegova poglobljena naloga je bila z graditvijo koč in poti dohiteti in prehiteti tujce ter omogočiti nadaljnje širjenje planinskih društev. (Kristan, 1993) Z nadelavo poti in boljšimi prometnimi povezavami so bile odprte možnosti širšemu krogu ljudi, ki so želeli spoznati gorski svet.

Z razvojem so se spreminjali tudi motivi, razlogi, zakaj so ljudje obiskovali in še vedno obiskujejo gore. Ko je človek enkrat premagal strah pred gorami, ga je tja gnala težnja za neznanim, za neraziskanim. Seveda ne gre spregledati tudi želje po pustolovščinah. Oba navedena motiva sta zagotovo prevladovala v začetnem odkrivanju Alp. Kmalu pa se je človek zavedel koristnosti narave, zato se je raziskovalnemu pridružil še gospodarski motiv. V poznem srednjem veku se je med izobraženci prebudil estetski in poduhovljen odnos do narave, sočasno pa že tudi strokovno raziskovalni nagib. Vendar je prvi zagon gorništvu na Slovenskem dal narodnostni motiv, ki je izhajal iz upora proti germanizaciji našega prostora. Danes so verjetno v ospredju športno-storilnostni, zdravstveno-higienski in čustveno-romantični oz. estetsko-hedonistični nagibi (Kristan, 1993). Večina ljudi išče v tem svetu stik z naravo, kjer občuduje njene lepote, se potrjuje in vzdržuje kondicijo. Človek lahko prekine svoj vsakdan, se umakne v svet tišine in miru. (Burnik, 2000)

Gorništvo, verjetno bolj kot katera koli druga športna zvrst, združuje telesni napor in duhovno rast človeka. Izboljšanje telesnih faktorjev ima pozitiven vpliv na duševne, psihološke procese. »V gorništvu je izrednega pomena povezanost dejavnosti z neokrnjenim naravnim okoljem. Hoja po gozdu, med njivami in ob vodi, hoja v

spomladanskem cvetenju ali jesenskem šelestenju suhega listja, srečevanje z živalmi, nepozabni pogledi v doline pod seboj, vsak trenutek nov pogled in nova zanimivost, nabiranje gozdnih sadežev, vse to človeka pomirja. Še posebej za ljudi iz velikih urbanih okolji je narava vir prijetnih doživetji, ki nato odsevajo v njihovi duševnosti.« (Kristan, 1993)

»Hoja pa še zdaleč ni edina dejavnost v naravi, gorah. Sem spada cel spekter aktivnosti, od sprehodov v gozdu do vzponov na vrhove v Himalaji. Sodelujoči pa se razlikujejo po starosti, spolu, sposobnostih, interesih, itd.. Kljub mnogim razlikam imajo in morajo imeti vsi nekaj skupnega. To je narava in njeno varstvo. Sicer kmalu ne bo več travnikov ne gozdov, kjer bi lahko koristno preživljali prosti čas. V Sloveniji je narava sama še relativno neonesnažena. Mnogi se trudijo tako stanje obdržati in ga na problematičnih koncih izboljšati z gradnjo čistilnih naprav in uporabo ekoloških in naravi prijaznih tehnologij.« (Burnik, 2004)

Iz napisanega lahko ugotovimo, da je gorniško dejanje tesno povezano s hribovitim in ohranjenim naravnim okoljem. Takšno okolje imamo tudi v Sloveniji. Zaradi raztekanja vodnih tokov proti jugu in vzhodu in zaradi nizke erozijske osnove rek je erozija razbrazdala površje z globokimi dolinami, ki jih delijo še vmesne soteske. (Gams, 1996) Najbolj znane so Julijske Alpe, ki preko planote Jelovice in njenega južnega stražarja Ratitovca brez izrazite meje prehajajo v alpsko predgorje. (Atlas Slovenije, 1985) Prav naravnim danostim se gre v prvi vrsti zahvaliti za veliko popularnost planinstva.

Hoja in druge dejavnosti v naravi imajo v sebi »dodano vrednost«, to so čustvena in estetska doživljanja pri opazovanju okolice. Brez estetskega doživljanja gibanje v naravi izgubi pomemben element. Ljudje s svojo prisotnostjo dopolnjujejo gorski prostor in izkoriščajo njegove dobrine. Čedalje več ljudi išče sprostitev v miru in samoti. Toda prisotnost literature, kjer so opisani pristopi praktično do vsakega kotička naše dežele, vse boljše cestne povezave, dostopnost prevoznih sredstev in vse pogostejše reklamiranje v medijih je pripeljalo v naravo množice ljudi in te najdemo tudi na Ratitovcu, ki bo predmet proučevanja v diplomski nalogi. Izbral sem ga, ker že vrsto let zahajam na njegove vrhove in sem imel možnost opazovati, kako se je njegova pokrajina spremenila. Kjer so bile pred desetimi leti potke, so danes

široke in shojene poti, ki jih razjeda erozija. Pojavljajo se nova uhojena brezpotja in predvsem ob koncih tedna le s težavo najdemo miren kotiček.

Ratitovec je obsežna in razgibana gorska planota s štirimi, po višini skoraj enakovrednimi vrhovi. Najvišji je Altemaver, družbo mu delajo Kremant, Kosmati vrh in Gladki vrh. Planinci najraje obiskujejo Gladki vrh, saj jih tik pod njim čaka gostoljubna in prijetna postojanka. Ratitovec je le redko samotni. Vabi nas s planinskimi tratami, pečevjem, lepim razgledom in gozdovi pod seboj. (Stritar, 1993) Obiskan je skozi vse leto in je idealen cilj za individualne izletnike, za športne dneve, pohode in druge dejavnosti v naravi. Tako številni obiskovalci imajo nedvomno pomemben vpliv na okolje. Vprašajmo se, ali bi se ga dalo zmanjšati in istočasno obdržati enako število obiskovalcev. Vsekakor je to težka naloga, vendar ne neizvedljiva.

Najuspešnejše se lahko borimo za ohranjanje čiste narave z izobraževanjem in vzgojo. »Učitelj v kateremkoli procesu je nosilec izobraževanja in vzgoje, hkrati pa vodnik pri presoji dejanj, ki lahko vplivajo na posamezno osebnost, v celoti pa na našo prihodnost.« Zato se učitelji ne bi smeli počutiti osamljene in nerazumljene, kadar želijo z aktivnejšimi metodami povezovati šolo z okoljevarstvom in od učencev zahtevati odgovornejše ravnanje. (Pavšer, 1998) »V tej smeri bi lahko posnemali Norvežane, saj je pri njih "življenje v naravi" akademski predmet. S tem so zagotovili, da so vsi visoko izobraženi ljudje, zlasti učitelji vseh profilov, tudi tozadevno izobraženi in imajo do varstva in ohranjanja narave pozitiven odnos, zato lažje in bolj strokovno prenašajo znanje na mlajše rodove.« Naš vzgojno-izobraževalni sistem nekako sledi težnjam s šolo v naravi, ki vsebuje tudi naravovarstveno vzgojo. (Burnik, 2004)

Šola v naravi je sicer dober vzvod, vendar za večino otrok enkratno doživetje. Na drugi strani športni dan ponuja dodatne, največkrat neizkoriščene, možnosti okoljskega izobraževanja, ki ne bi bilo enkratno, saj so športni dnevi razporejeni med celim letom. Poleg fiziološke učinkovitosti, ki se nekako predpostavlja, nudijo veliko možnosti medpredmetnega povezovanja, ko se naučena snov pri geografiji, zgodovini, biologiji, itd. prenese v konkretno situacijo. Tako pridobljeno in utrjeno znanje ima večjo vrednost, ker se navezuje na lastno izkušnjo. Nas bo v diplomski

nalogi zanimalo, kako smiselno integrirati znanja okoljske vzgoje in geografije na športnem dnevu.

2. Predmet, problem in namen dela

2.1. Popularnost športnorekreativnih aktivnosti v naravi

Število dejavnosti v naravi se je v zadnjem času močno povečalo. To so razne športnorekreacijske aktivnosti, ki se dogajajo v naravnem okolju, okolju, ki mora biti kar se da ohranjeno, saj le čista narava zagotavlja estetsko vrednost gibanja. Razmah dejavnosti v naravi je zaradi svojih ugodnih vplivov na udeležence pohvalen. K širitvi je veliko prispevala promocija rekreacijskih dejavnosti, katerih namen je povečati število aktivnih Slovencev in Slovenk. Vsi ti programi poizkušajo spodbujati k čim bolj zdravemu načinu življenja s pomočjo gibanja. (Sila, 2001) Rezultat teh in tudi drugih akcij je, da se danes nihče več ne čudi, če sreča kolesarja na najbolj nemogoči lokaciji. V hribe se zahaja skoraj v vsakem vremenu, kar velja predvsem za hribovja in sredogorje. Vse več ljudi se ukvarja s tekom.

Tabela 1

Športne dejavnosti, s katerimi se Slovenci največ ukvarjamo.					
Športna dejavnost	%	Športna dejavnost	%	Športna dejavnost	%
1. hoja, sprehodi	30,7	11. košarka	8,2	21. atletika	3,5
2. plavanje	22,5	12. trenažerji, fitnes	7,7	22. obisk trim stez	3,5
3. kolesarstvo	20,5	13. odbojka	7,6	23. ribolov	3,2
4. planinstvo	15,7	14. aerobika	6,8	24. kegljanje	2,5
5. alpsko smučanje	13,3	15. gorsko kolesarjenje	6,4	25. balinanje	2,5
6. ples	11,3	16. namizni tenis	6,3	26. smučarski tek	2,5
7. tek v naravi	10,5	17. tenis	4,6	27. veslanje	2,3
8. jutranja gimnastika	10,1	18. rolanje	4,5	28. strelstvo	2,2
9. nogomet	9,5	19. drsanje	4,2	29. podvodni športi	1,9
10. badminton	9,5	20. alpinizem	4,1	30. borilni športi	1,8

(Vir: <http://med.over.net>)

Število aktivnih ljudi se sicer povečuje, vendar se še vedno slaba polovica Slovencev in Slovenk ne ukvarja s športom. Preostala polovica pa je bolj (več kot dvakrat tedensko) ali manj aktivnih (nekajkrat na mesec). (Medmrežje 1)

Med tistimi, ki se ukvarjajo z različnimi športnimi zvrstmi, so najbolj popularne dejavnosti v naravi. Največ je hoje, ki je seveda vključena tudi v planinstvo, zelo velik delež Slovencev pa kolesari in ta odstotek se zadnja leta povečuje. Če združimo »navadno« kolesarjenje še z gorskim, se skupaj uvrsti na drugo mesto, ne daleč za hojo. Sledijo mu plavanje, alpsko smučanje, ples in tek v naravi. (Sila, 2001)

Zaradi velike popularnosti planinstva in hoje ne preseneča podatek o množični obiskanosti slovenskega gorskega sveta. Letno prenoči v planinskih kočah kar 85000 planincev, obisk pa Planinska zveza Slovenije ocenjuje na več kot 3 milijone. Potrebno je poudariti, da je daleč največ obiskovalcev v sezoni, to je v avgustu, porazdeljenost planincev pa ni razpršena, temveč so nekateri cilji veliko bolj oblegani kot drugi. (Povzeto po: Vrhunc, 2006)

2.2. Razmah prostočasnih dejavnosti v Alpah (Keršič-Svetel, 2003)

Šport »plezanja na gore« je bil izum britanskega salona, ki je kmalu osvojil vse alpske dežele. Sprva prepletena gorništvo in gorski turizem sta se z izgradnjo žičnic, hotelov in cest začela vse bolj oddaljevati. Dostopnost gorskega sveta se je izredno povečala in v gore so začeli zahajati tudi ljudje, ki drugače ne bi nikoli. Tako je v 20. stoletju število prostočasnih dejavnosti v alpskem prostoru skokovito naraslo in mnoge med njimi konkurirajo za isti prostor, celo različne oblike gorništva med seboj.

Tabela 2

Prostočasne dejavnosti v gorskem prostoru v 19. stoletju
<i>Lov</i>
<i>Gorski turizem – sprehajanje, ogledovanje</i>
<i>Gorništvo – hoja in plezanje</i>

Tabela 3

Doživljajske in adrenalinske dejavnosti v Alpah danes		
<i>Gorsko kolesarstvo</i>	<i>Kajakaštvo</i>	<i>Balonarstvo</i>
<i>Kolesarjenje</i>	<i>Kanuizem</i>	<i>Skoki na elastiki</i>
<i>Taborjenje</i>	<i>Soteskanje</i>	<i>Potapljanje</i>
<i>Vožnje s pasjimi vpregami</i>	<i>Ribolov</i>	<i>Ježa</i>
<i>Zmajarstvo</i>	<i>Plezanje po »feratah«</i>	<i>Jadrarno padalstvo</i>
<i>Lov</i>	<i>Trekingi</i>	<i>Plavanje po brzicah</i>
<i>Potovanja z motornimi kolesi</i>	<i>Jamarstvo</i>	<i>»Off road« vožnje z motornimi vozili</i>
<i>Raftanje</i>	<i>Orientacijski pohodi</i>	<i>Vožnja z motornimi sanmi</i>
<i>Padalstvo</i>	<i>Spuščanje po vrveh</i>	<i>Deskanje z jadri</i>
<i>Smučanje na urejenih smučiščih</i>	<i>Jadranje</i>	<i>Treningi preživetja v naravi</i>
<i>Smučanje »s helikopterji«</i>	<i>Izleti s krpljami</i>	<i>Basejumping</i>
<i>Bob</i>	<i>Drsanje</i>	<i>Tek na smučeh</i>
<i>Krpljanje</i>	<i>Fotolov</i>	<i>Gorništvo</i>

Tabela 4

Gorništvo po definiciji UIAA		
Hoja	Plezanje	Turno smučanje
<i>Hoja po označenih poteh</i>	<i>Plezanje po označenih in zavarovanih poteh</i>	<i>Turno smučanje</i>
<i>Hoja po brezpotjih</i>	<i>Prosto plezanje v naravnih stenah</i>	<i>Alpinistično smučanje</i>
<i>Hoja po gorah pozimi (nad snežno mejo)</i>	<i>Tehnično plezanje v naravnih stenah</i>	<i>Alpinistično deskanje</i>
<i>Pohodništvo (treking)</i>	<i>Plezanje po ledu</i>	
<i>Hoja</i>	<i>Zatikanje (drytooling)</i>	
	<i>Športno plezanje v naravnih stenah</i>	
	<i>Športno plezanje na umetnih stenah</i>	
	<i>Plezanje po balvanih</i>	

2.3. Dejavnosti, katerih osnova je hoja

Hoja in z njo povezano izletništvo in pohodništvo zajema veliko oblik te dejavnosti. Ločimo lahko predvsem organizirane izlete planinskih društev, šol,... in izlete, ki jih organiziramo sami. Izlete, ki jih izpeljejo razna združenja, lahko prištevamo k organizirani izletniški ponudbi. V to skupino spadajo:

- enkratni izleti - pripravijo jih posamezna planinska društva,
- gorniške šole - udeležujejo se jih različne starostne skupine z namenom uvajanja v gorništvo,
- enkratni spominski ali tradicionalni pohodi,
- gozdne učne poti,
- permanentne akcije.(Kristan, 1993)

K vsem naštetim lahko v okvir organiziranih izletov dodamo še športne dneve, ki jih organizirajo šole in tudi izlete planinskih krožkov v okviru šol. Samoorganizirani izleti zajemajo manjšo skupino ljudi ali celo samohodce, ki želijo v gorah kvalitetno preživeti prosti čas ali pa jih tja vodijo zdravstvene težave. Poleg samostojne hoje bi v to kategorijo lahko prišteli še nabiranje raznih plodov kot npr. gob, zelišč in drugo, saj je osnova teh dejavnosti hoja. Ne smemo pa pozabiti še nordijske hoje, ki predstavlja posebno obliko hoje s palicami.

2.3.1. Enkratni izleti

Kristan (1993) je do množičnih procesij, kot imenuje enkratne izlete, kritičen. Ti izleti nič ne doprinesejo k gorniškemu ozaveščanju udeležencev. Udeležujejo se jih večinoma ljudje, ki drugače ne zahajajo v gore in zato niso dovolj telesno in psihično pripravljeni. Velike skupine predstavljajo veliko obremenitev za okolje, saj čezmerno obremenjujejo koče in sanitarije, povzročajo hrup, ki presega dopustno mejo. V kategorijo množičnih »procesij« štejemo še enkratne in tradicionalne spominske pohode, katerih namen je počastiti spomin na pretekle dogodke.

2.4. Nekatere pozitivne in negativne lastnosti kulture gorskih območij

Z naraščanjem obiska v gorah se pojavljajo vse večje težnje po kultivaciji gorske pokrajine, ki jo je potrebno obravnavati drugače kot urbanizacijo. Kultivacija pomeni poleg dopustne primarne in sekundarne kmetijske in gozdarske proizvodnje tudi planinsko dejavnost s potmi, počivališči, razgledniki in kočami, vendar ne s stalnim bivanjem večjega števila prebivalcev. Mi se bomo osredotočili na planinsko dejavnost. Pozitivne strani kulture gorskega prostora:

- dostopnost visokogorskih območij po markiranih, »nadelanih« in zavarovanih stezah,
- večja varnost obiskovalcev gorskih območij s tem, da so zavarovana nevarna in izpostavljena mesta na poteh; postavljeni so bivaki in planinske kočice kot zavetišča pred nočjo in neurji,
- odprtje novih delovnih mest,
- razvoj selektivnih gorniških dejavnosti od alpinistike dalje,
- množično nedeljsko migracijo ljudi iz mest.

Možne negativne strani kulture gora:

- krčenje prvobitnega naravnega sveta,
- maličenje tipike planšarskih koč, izgleda gorskih pobočji,
- divja parkirišča v gozdovih in ob planinah,
- gozdne ceste, useki in erozija,
- koridorji in poseke za daljnovode in žičnice,
- hrup,
- preplah in selitev živalstva,
- ogrožanje nekaterih rastlinskih vrst,
- onesnaževanje vsake vrste,
- selitev dolinskih navad v visokogorje. (Strojin, 1995)

2.5. Vpliv hoje, pohodništva na gorsko okolje

Hoja je verjetno ekološko najbolj nesporna oblika odkrivanja gorskega sveta. Vplivi na okolje naj bi bili neznatni, še posebno, če jo primerjamo z nekaterimi drugimi posegi kot na primer izgradnja novih cest, poseki, smučišča, tovarne žičnice, sistemi za umetno zasneževanje in tako dalje. Kljub navedenemu je hoja neke vrste poseg v prostor in kot taka lahko zelo razdiralen element v naravnem okolju. Za to obstaja mnogo vzrokov. Hoja in z njo povezano planinstvo je dejavnost, ki se odvija v gorskem svetu, ki je zaradi težkih vremenskih razmer in razgibanega terena bolj občutljiv na spremembe kot nižinski. Drug problem izhaja iz čedalje večje obiskanosti nekaterih gorskih ciljev, kjer se sorazmerno z naraščanjem števila ljudi povečujejo tudi vplivi na okolje.

2.5.1 Problem hoje po brezpotjih

»Pri razpravi o hoji v gore ter varstvu narave se ne moremo izogniti hoji po brezpotju. Razvoj gorniške dejavnosti ter težnje nekaterih, ki hodijo v hribe, po spoznavanju in doživljanju česa novega, so pripeljali do tega, da vse več ljudi v gorah hodi po brezpotjih. Pravzaprav ne gre le za brezpotja, pač pa tudi za hojo po neoznačenih poteh. Pred nekaj deset leti je bila hoja po brezpotju vmesni korak med planinstvom in alpinizmom. Razlog zanjo je bil izključno to, da smo se lahko povzpeli na vrh, na katerega ni bila speljana nobena pot ali pa so alpinisti po opravljeni plezalni turi z roba stene po brezpotju sestopili do najbližje poti.« (Šolar, 2004) Morda gre iskati razloge za naraščanje hodcev po brezpotjih v pomanjkanju občutka za pravo gorsko doživetje. Hoja po markiranih poteh nam ne nudi več dovolj zadovoljstva ali celo adrenalina.

Opažamo, da na brezpotja zahajajo tudi slabše izurjeni in gibanja v takem okolju neveščji planinci. Glavni razlog, da ljudje sploh hodijo po brezpotjih, je iskanje miru, saj naj bi bile označene poti preoblegane. To »opravičilo« lahko zavrnemo, ker obstaja veliko samotnih poti, ki pa so zapuščene. Morda bi z boljšim vzdrževanjem slednjih z brezpotij zvalili več ljudi.

Največjo grožnjo predstavljajo neizurjeni planinci, saj zelo radi »svoje« brezpotje označijo, markirajo, delno nadelajo pot in podobno. Na pravih mestih postavljeni možici so nam v pomoč pri orientiranju, problem pa je, da je v naših gorah vse več možicev, ki so postavljeni narobe in zavajajoče. Preštevilna obiskanost brezpotij povzroči uničena rastišča redkih rastlinskih vrst, erozijo, naletimo tudi na smeti. Hoja po brezpotjih je predvsem problem za živali, ki so se umaknile glavnim planinskim poteh. Na teh poteh so se živali prilagodile množici obiskovalcev oziroma so se ljudi navadile. Nasprotno pa na mirnih predelih, kjer so vajene miru in samote, že manjši obisk lahko pomeni večje vznemirjanje njihovega sveta. To potrjuje tudi opazovanje živali v Triglavskem narodnem parku, ki sistematično poteka že deset let. Gamsji tropi so se premaknili, zato so na nekaterih predelih preštevilni, posledica tega pa je preobjedanje vegetacije ter bolezni med živalmi. (Šolar, 2004)

2.5.2. Erozijska

Pri hoji se lahko pojavijo problemi, povezani z obremenitvijo podlage. Pri vzponu odrasel človek obremeni podlago z okrog 40 k Pa /cm², pri teku navzdol pa tudi do 500 k Pa /cm². Če so obremenitve podlage stalne, se spremeni sestava tal, ki ima za posledico neporaščenost in zbitost le-teh. Za pojav potne erozije, ki poteka v treh stopnjah (ločevanje delcev prsti, njihovo prenašanje in odlaganje), ni bistvenega pomena, katera aktivnost se na nekem terenu dogaja, temveč kako pogosto poteka. Pri več tisoč obiskovalcih letno se bistveno poveča erodibilnost. Zaradi njihovega delovanja na poteh rastline ne morejo uspevati in tla postanejo gola. Na takšnih tleh se, podobno kot ob odjugi ali ob namočenosti zaradi dlje časa trajajočih padavin, pojavi vodna erozija. Ločevanje delcev povzročajo dežne kaplje, ki priletijo na gola tla, ob nagnjeni podlagi pa zaradi svoje mase in hitrosti enako vlogo opravlja tekoča voda. (Povzeto po: Vrhunc, 2006) Zlasti učinkovite so močnejše poletne nevihte, ko v kratkem času pade velika količina padavin in hitro odteče po pobočju navzdol. Ker je tako poglobljena pot neprimerna za hojo, začno planinci hoditi po novi poti neposredno ob stari in tako nastane cela vrsta takšnih, do 1 m globokih potnih jarkov. (Natek, 2006) Naravno ravnovesje se poruši in ko enkrat pride do pojava erozije, ga zelo težko zaustavimo in skoraj nemogoče je vzpostaviti prvotno stanje. Preventiva je zato ključnega pomena in največ lahko storimo s tem, da se držimo obstoječih poti in ne uporabljamo bližnjic. (Povzeto po: Vrhunc, 2006)

2.5.3. Hrup in vznemirjanje živali

V gore največkrat zahajamo v družbi in predvsem na nezahtevnih poteh nas spremljajo štirinožni prijatelji. Vesele trenutke in lepo naravo želimo ovekovečiti s fotografiranjem. Tudi pri nas postaja vse bolj popularno fotografiranje živali. Nevarno je predvsem nestrokovno fotografiranje gnezd, kar je lahko usodno za redke vrste, posebno če jo povežemo s pretirano raziskovalno vneto. S prepogostimi obiski lahko prisilimo gnezdečega ptiča, da zapusti gnezdo ali se ob naslednji gnezditvi ogiba tako vznemirjenega predela. Pozimi je pomembna oblika razvedrila turno smučanje, alpsko različico pa si marsikdo popestri tako, da zavije izven urejenih prog. Posebna pozornost gre nabiralništvu v širšem smislu ne le nabiranju gob. Nabiranje borovnic, brusnic in drugih plodov lahko ogrozi nekatere živali. Če strnemo.

- Z obiskovalci v naravi je povezano vznemirjanje živali, ki je kritično predvsem v času, ko imajo večje živali mladiče.
- V gorah je kritičen zimski čas, ker živali takrat varčujejo z energijo tako, da se manj gibljejo. Nenehno vznemirjanje poruši njihovo energijsko bilanco.
- V času gnezdenja ima največji vpliv plezanje do ptičev, ki gnezdijo v skalnih razpokah in votlinah.
- Z nabiranjem plodov se siromašijo viri hrane, predvsem za nekatere ptiče. (Gregori, 1995)

2.5.4. Smeti

Čeprav naj bi se okoljska ozaveščenost planincev večala, nas presenečajo odpadki, ki jih nekateri puščajo za seboj. Najbolj zgovorno bo, če navedem nekaj primerov, ki še zdaleč niso osamljeni. Konec avgusta 2006 so naravovarstveni nadzorniki TNP, člani interesnega združenja Prijatelji Triglava in meteorologi s Kredarice v čistilni akciji iz Snežne konte pod Kredarico pobrali dve toni odpadkov. Med njimi so bili zlasti gradbeni material, odsluženo orodje in različna embalaža, ki večinoma izhajajo še iz obdobja gradnje planinskih koč in so bili vrsto let skriti pod snežno odejo. (Savenc, 2006) Prizadevanja so pohvalna, vendar Zlodej (2006) iz združenja Prijatelji Triglava ugotavlja, da je to le 20 odstotkov vseh smeti in poziva k novi čistilni akciji. Navaja tudi, da sta Triglavski dom na Kredarici in PD Matica dva največja onesnaževalca. Čistilno akcijo Snežne konte pod Kredarico so ponovili 23. septembra 2006. Nabrali so dodatnih 14 posebnih helikopterskih vreč in eno mrežasto helikoptersko vrečo z večjimi kosovnimi odpadki. Udeleženci akcije ocenjujejo, da so nabrali okoli 3,5 tone smeti. (Slika 1) (Savenc, 2006)

Vučer (2006) se pridružuje mnenju Zlodeja, da sta prav PD Matica in Triglavski dom na Kredarici največja onesnaževalca. Na Kredarici sežigajo vse vrste gorljivih odpadkov, »vključno s plastično embalažo in "papirnatimi" rjuhami (za katere dobavitelj iz Žirovnice trdi, da so 100-odstotno ekološke, iz papirja - v resnici pa od njih kar kaplja, ko jih zažgeš). Seveda med gorljive odpadke spada tudi motorno olje, če pa slučajno ves ta kup smeti slabo gori, se ga kakopak polije s kanticco bencina. In ko vse skupaj vsaj približno pogori, se iz skladišč prinese še kaj negorljivega, kot so na primer razne kovinske embalaže, okvirji oken, stekla ipd... , vse to se strese na pogorišče, nato pa pridno zasuje z gradbenim materialom - peskom in kamenjem, ki ga tam okoli ne primanjkuje. Tako je bila pred nekaj leti sedanja kotanjica med kočo, kapelico in heliodromom kar precej globoka in obsežna kotanja, ki so jo uspešno zasovali.« (Vučer, 2006) Žalostno je, da takšna dejanja delajo ljudje, ki so vpeti v gorsko okolje in niso brezvestni turisti, na katere se najprej spomnimo, ko vidimo smeti ob planinski poti. Sežiganje odpadkov sem imel priložnost opazovati tudi sam za Šport hotelom na Pokljuki, nanj me je opozoril smrad po goreči plastiki, ki ga v TNP ne bi nikoli pričakoval.

Smeti najdemo na vsakem hribu ali gori. Tako Kern in Cudermanova na spletu poročata o mnogih sramotah kot npr. smeteh na Mangartu, kjer so ju v škatli na vrhu namesto vpisne knjige pričakale smeti. Izpod kamnov pri križu pa so se kazali papirčki in embalaže vseh mogočih barv. (Kern, Cuderman, 2006) Prikazani primeri niso osamljeni in nazorno pričajo o nepravilnem odnosu nekaterih do narave.

Slika 1

Vreče smeti, ki so pripravljene za helikopterski prevoz na Pokljuko. Zbrali so jih v Snežni konti pod Kredarico konec septembra 2006. (Vir: gore-ljudje.net)

2.5.5. Negativni vplivi na vegetacijo

Na področju varovanja alpske flore je veliko naredilo izobraževanje in zavarovanje ogroženih rastlin. Lahko trdimo, da so časi, ko so se planinci vračali z izletov s šopki planinskega cvetja, stvar preteklosti. Prvi, sicer skromni, varovalni ukrepi segajo že v leto 1898 z zavarovanjem planike in blagajevskega volčina. Seznam se je nato daljšal in leta 1949 štel 56 vrst, nato pa se je skrčil, leta 1976 jih je bilo le še 28. (Hegi, 1980) Kljub večinoma še vedno bogati in prvobitni flori so lokalno vplivi človeka izrazitejši. Vedno večje število planincev s teptanjem, plezanjem, spuščanjem po meliščih ali vnašanjem dušikovih snovi ponekod močno načenja naravno ravnovesje. (Zupančič, 2003) Teptanje tal s hojo ali kakršnokoli drugo dejavnostjo pomembno vpliva na poraščenost tal. Poraščena tla držijo s koreninicami skupaj prst in blažijo vpliv eksogenih dejavnikov, kot so vremenski pojavi npr. dež, veter, sonce in ohranjajo rodovitno prst. Vegetacija določeno stopnjo teptanja dopušča, ko pa je ta stopnja presežena, rastline začnejo odmirati. Propad travne ruše lahko povzroči že 600 korakov na isto mesto v enem letu. V začetni fazi začnejo odmirati bolj občutljive rastline, ki jih lahko nadomestijo druge bolj odporne. V tej fazi gre že za spremembe v sestavi združbe in če se teptanje nadaljuje, tla popolnoma ogolijo. (Vrhunc, 2006) Alijeski je proučeval tovrsten vpliv na Pokljuki. Ugotavljal je, koliko prehodov je potrebnih za 50-odstotno redukcijo rastja v smrekovem gozdu in na barju ter ugotovil, da se to zgodi že pri 75 prehodih. (Alijeski, 2002) Regeneracija tal je močno odvisna od rastiščnih pogojev. Najhitreje lahko vegetacijo poškodujemo s hojo na ekstremnih visokogorskih in vlažnih rastiščih, kot so barja. (Vrhunc, 2006)

2.6. Načini omejevanja in preprečevanja negativnih posledic množičnega planinstva na pokrajino

V prejšnjem poglavju smo se seznanili z negativnimi učinki hoje na okolje, zato si pogledajmo, kaj lahko storimo, da bi jih preprečili ali vsaj omilili.

2.6.1. Preprečevanje nastajanja in saniranje potne erozije

Pri preprečevanju nastajanja potne erozije lahko največ naredimo z vzdrževanjem že obstoječih poti, ki morajo biti speljane pravilno. Poti preko zelo strmih pobočij naj potekajo v serpentinah, ki zaradi prevelikega naklona ne smejo biti prekratko speljane. Poti, ki prečijo pobočja pod slemeni, je primerno prestaviti na samo sleme. Za gozdne poti in poti v pasu drevesne meje je pomembno, da potekajo mimo dreves na zgornji strani tesno ob deblih, s čimer tlem zagotovimo večjo stabilnost. Za zaustavitev po poti deroče vode ob padavinah so na delih, kjer rahel naklon poti ni mogoč, najprimernejši jarki za odvodnavanje. Ti preusmerijo vodo stran od poti, preden doseže večjo moč. Če pot poteka prečno preko pobočja, so eroziji najbolj izpostavljeni njeni robovi; te lahko utrdimo z opornimi kamnitimi zidovi (škarpami) ali z lesenimi braniki. Vzdrževalci poti lesene branike včasih uporabijo kot stopnice na strmejših odsekih poti. S tem omogočijo bolj sproščeno hojo, hkrati pa se pred zgornjim robom branika zadržujejo in kopičijo prsteni delci, včasih se tu celo zarastejo rastline. V višjih predelih, kjer je manj lesa in več kamenja na površju, lahko pot utrdimo s kamnitimi stopnicami. Večje kamne s ploščato zgornjo stranjo, včasih uporabijo tudi kot »splave«, na katere stopamo pri prehodu mehkejših ali nestabilnih tal.

Eden od možnih ukrepov na poti, ki je že delno erozijsko poglobljena, je zasutje poglobljenega dela poti oz. izravnava z nivojem okolice. Robove poti je mogoče učvrstiti tudi z zasaditvijo rastlinski vrst, za katere je značilen dobro razvit koreninski sistem in odpornost proti teptanju. (Vrhunc, 2006)

2.6.2. Ozaveščanje in izobraževanje

Verjetno lahko največ naredimo z izobraževanjem, pri katerem imajo zaenkrat vodilno vlogo planinska združenja in druge vladne in nevladne organizacije. Mi bomo podrobneje proučili možnost okoljskega izobraževanja na športnem dnevu v devetletki.

2.6.2.1. Športni dan

Športni dnevi so celodnevne športne dejavnosti, ki imajo pomembne vzgojno-izobraževalne učinke. Smiselno morajo biti razporejeni skozi vse leto in namenjeni vsem učencem. Športni dan mora biti: poučen in pester, fiziološko učinkovit in povezan z naravoslovnimi, kulturnimi in ekološkimi dejavnostmi.

V vsakem razredu osnovne šole jih je pet, od katerih sta v prvem in drugem triletju dva namenjena pohodništvu in eden drugim dejavnostim v naravi. V tretjem triletju pa naj bo vsako leto vsaj en športni dan namenjen pohodništvu. (Učni načrt, 2001)

2.6.2.2. Fiziološka učinkovitost in pestrost na pohodu

»Mnenje, da gre pri hoji samo za rutinsko prestavljanje nog in za lahkotno mahanje z rokami, je zmotno. Pohodništvo verjetno bolj kot katera koli druga športa zvrst združuje telesni napor in duhovno rast človeka. Kot vzdržljivostna vadba, ki traja pol ure ali dlje, je hoja blagodejna za ves organizem. Strokovnjaki so namreč ugotovili, da pri hoji deluje in sodeluje 54 večjih in manjših mišic. To so predvsem mišice spodnjih okončin in medeničnega obroča, medtem ko so manj aktivne mišice zgornjih okončin, ramenskega obroča in trupa. Če pri hoji uporabljamo palice, lahko dodatno obremenimo predvsem mišice zgornjih okončin. Povečana obremenitev, če je redna in vztrajna, prilagaja organizem na nove, to je povečane zahteve. Delovanje srca postane bolj gospodarno, saj lahko ob manjši frekvenci pošlje po žilah večjo količino krvi. Ožilje ostaja prožno in se v mišičnem tkivu bolj razveja (kapilarizacija), kar izboljša možnosti prenosa kisika. Okrepijo se tudi dihalne mišice, kar pripomore k izboljšanju tehnike dihanja. Prsni koš ostane prožen tudi v drugi polovici življenja. Poleg povečanja mišične moči ne smemo spregledati ugodnega vpliva hoje na

gibljivost sklepov spodnjih okončin, kjer se tudi upočasnijo procesi staranja sklepne hrustančevine. S tem pa posredno preprečujemo pojav artroze.« (Pintar, 2001) Hoja igra pomembno vlogo pri preprečevanju hipokinezije, katere posledica je zmanjšanje aerobnih sposobnosti, aterosklerotični pojavi višajo krvni pritisk in lahko vodijo v kronična bolezenska stanja, kot so angina pektoris, srčni infarkt in možganska kap. Ljudje, ki se veliko gibljejo, imajo v krvi manjše količine škodljivega holesterola, lažje nadzorujejo telesno težo in razvijajo motorične sposobnosti, kot so: repetitivna moč, koordinacijo razvijamo zlasti na razgibanih poteh, kjer je potrebno sprotno prilagajanje spreminjajočim razmeram in ravnotežje.(Kristan 1993)

2.7. Ratitovec

Spoznali smo, da so težave, ki jih prinaša preobremenjenost nekaterih gora z izletniki, vredne podrobnejše obravnave. Zato se bomo v nadaljevanju omejili na Ratitovec, ki je s svojimi številnimi lahko dostopnimi potmi, lepo naravo, sodobno kočo na vrhu in dobrimi cestnimi povezavami le redko brez obiskovalcev. Prav zaradi omenjenih lastnosti in bližine mojega domovanja predstavlja idealen kraj za proučevanje vplivov množičnega planinstva na okolje.

Slika 2

Lega območja Ratitovec in Jelovica v Sloveniji. (Vir: www.zrsvn.si)

Ker sam zahajam nanj že vrsto let, sem imel priložnost spremljati razvoj pokrajine. Na Ratitovec zahaja vedno več obiskovalcev v vsakem vremenu, tudi močnem sneženju ali dežju. Pozimi je pot stalno uhojena in vrh lažje dostopen. Ob koncu tedna je ljudi toliko, da že motijo drug drugega. Le malokdo pozdravi nasproti prihajajočega. Gneča, ki botruje takemu vedenju, je vidno spremenila pokrajino in navade ljudi. Gora je postala navidezno »udomačena« in ljudje iščejo mir s hojo po brezpotjih, katerih število narašča. Poti se širijo in kljub saniranju propadajo. Ratitovec s tem postaja veliko igrišče, ki izgublja prvotne naravne danosti. S tem se ne morem sprijazniti in želim nakazati možne rešitve, ki bi omilile posledice množičnosti ter ohranile naravno okolje.

2.7.1. Opis območja Ratitovca

»Ratitovec prištevamo k Julijskim Alpam, čeprav ne dosega tako velikih višin. Zgrajen je iz dachsteinskega apnenca, iz kakršnega so tudi bohinjske gore. Vseeno ga ne moremo prištevati k "pravih" Alpam. Po svojem značaju in višini bolj pripada mehjemu, sredogorskemu svetu Škofjeloškega hribovja.« (Habjan, 1998) Po obliki je ravno nasproten kot velika večina naših gora, ki imajo na severni strani bolj strma, na južni pa položnejša pobočja. Njegovo vršno pobočje je golo in poteka v smeri vzhod - zahod.

Slika 3

Gladki (levo) in Kosmati vrh (desno) s ceste na Prtovč. (Foto: M. Luževič)

V njem je več vrhov, nekateri s svojimi imeni spominjajo na nemško poselitev teh krajev. Iz vasi Selca vidimo dva, Gladki (1666 m) na levi in Kosmati vrh (1643 m) na desni. (slika 3) Zahodno od njiju je najvišja vzpetina Altemaver (1678 m), še zahodnejši pa je Kremant (1658 m). Na Bohinjskem sedlu pri Soriški planini se Ratitovec navezuje na greben spodnjih bohinjskih gora. Do tja je še več nižjih vrhov in sedel oz. prevalov. Na severno stran se pobočja polagoma znižujejo na planoto Jelovica.

Južna stran pa ni položna; strme travnate vesine ponekod prehajajo v posamezne pečine in prave stene. (Slika 4) Tu je speljanih celo nekaj plezalnih smeri.

Slika 4

Strmo južno pobočje (Foto: M. Luževič)

Ljubitelje gora razveseljuje bogata gorska flora (murke, planike, rumeni in panonski svišč, rododendron, kranjska lilija idr.). (Slika 5) Za Ratitovec so značilne endemične gorske vrste hroščev in ogrožene vrste pajkov. Pogorju dajejo poseben čar tudi macesnovi gozdovi. Razgled z Ratitovca prištevajo med najlepše v slovenskih gorah. Julijce vidimo kot enotno nazobčano gorovje, Karavanke kot dolgo obzidje, ki se v daljavi navezuje še na Grintovce.

Slika 5

Ratitovec je rastišče številnih rož. (Foto: M. Luževič)

Čeprav ima Ratitovec skromno višino, sega vendar nad zgornjo gozdno mejo in na obsežnih vršnih delih je več aktivnih planin. Na severni strani so Pečana, Klom in Danjarska, na južni pa Prtovška planina. V zavetju pod južnimi stenami so na sončni terasi na višini med 800 in 1200 metri nanizane slikovite soriške vasi, ki spadajo med najvišja slovenska naselja. Zgornje Danje je z 1100 metri nadmorske višine najvišje strnjeno naselje v Sloveniji. (Habjan, 1998)

2.7.2. Krekova koča na Ratitovcu

Tik pod Gladkim vrhom stoji na 1642 metrih Krekova koča, ki je dobila svoje ime po organizatorju slovenskega združenja Janezu Evangelistu Kreku. (slika 6) Prvo kočo je na tem mestu postavilo Slovensko planinsko društvo leta 1925, nato je bila večkrat obnovljena in prizidana, nazadnje leta 2004. Odprta je od junija do septembra, vmes pa še ob vikendih, razen če je slabo vreme. 200 metrov nižje zahodno stoji na manjšem sedelcu zimsko zavetišče. Koča je priključena na električno omrežje, oskrbujejo jo s tovorno žičnico. (Habjan, 1998)

Slika 6

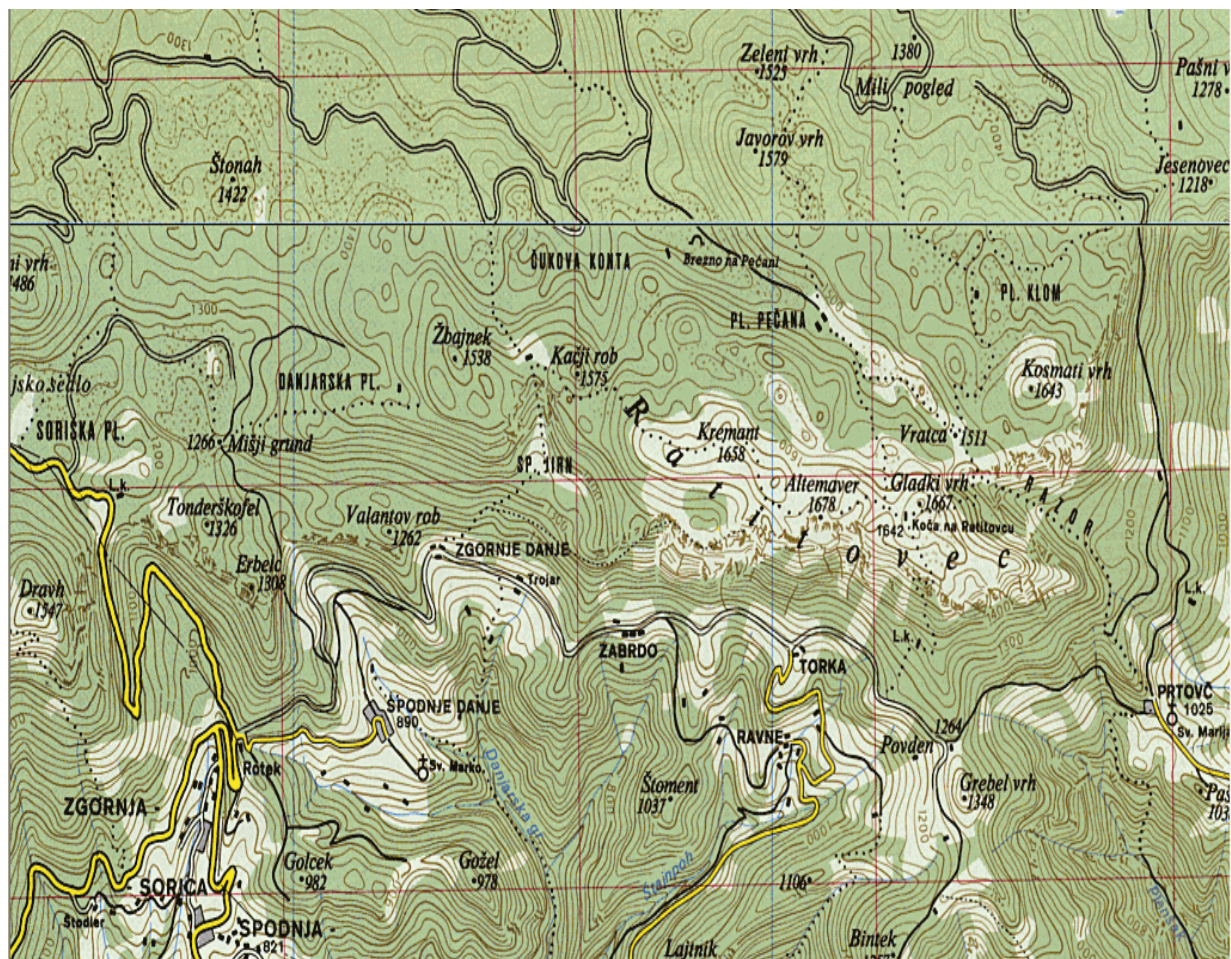

Gladki vrh na levi in Krekova koča z zgornjo postajo tovarne žičnice (desno), zimski dom (spodaj) (Foto: M. Luževič)

2.7.3. Pristopi

Na Ratitovec nas pripelje veliko markiranih poti. Najbolj znan je verjetno vzpon s Prtovča po dolini Razor (1ura in pol) ali pa zavijemo na levo po poti čez Povden (2 uri). Če s Prtovča nadaljujemo po gozdni cesti mimo kozolca na desno, po 700 metrih prispemo do lovske kočice. Od tu vodi nekaj poti, ki se prej ali kasneje priključijo poti po dolini Razor. Daljše, vendar zanimivo prečenje naredimo, če začnemo na Soriški planini. Drugi dve poti vodita iz zaselka Zgornje Danje (2h) in Torka (2h). Daljše poti so speljane iz Selške doline, kjer za vzpon iz Zalega Loga ali Podrošta potrebujemo 3-4 ure. Z bohinjske strani se vzpnemo iz Bitenjske planine (3.30 ure). Označena vezna pot Ratitovec preko planine Klom povezuje tudi z Dražgoško goro. (Habjan, 1998)

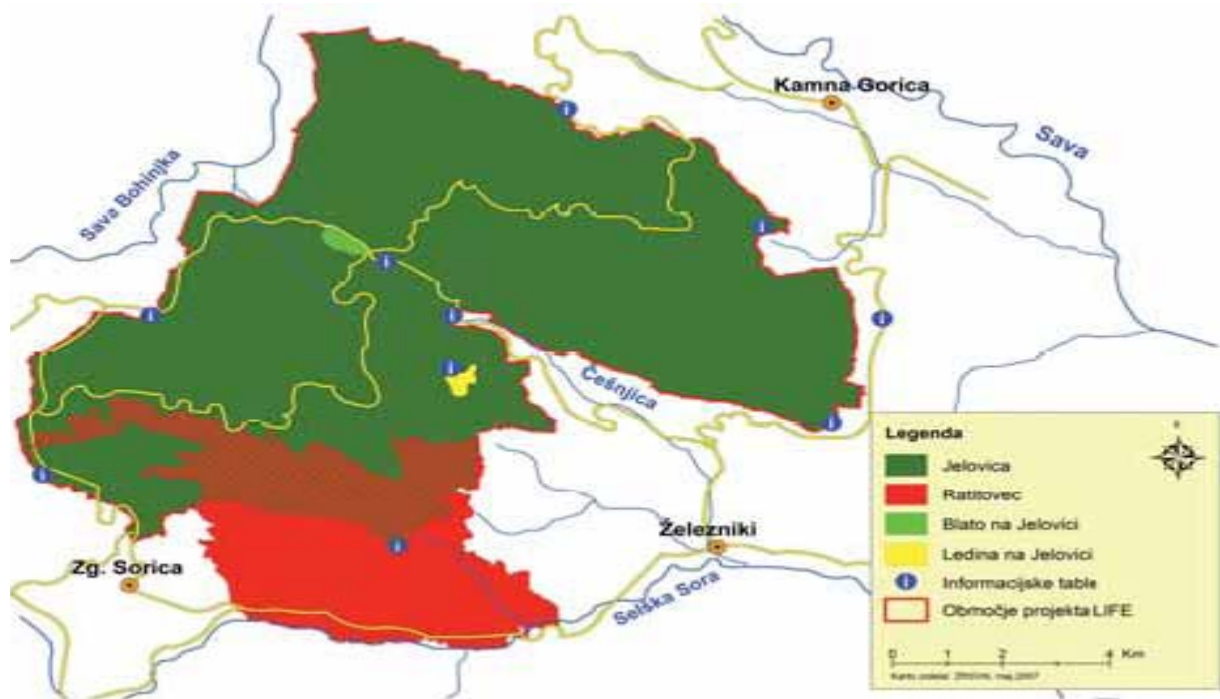
Slika 7

Zemljevid širšega območja Ratitovca (Vir: Atlas Slovenije, 1985)

2.7.4. Zavarovana območja na Ratitovcu

Slika 8

Karta projektnega območja z označenimi območji Natura 2000 ter vrisanimi lokacijami v okviru projekta LIFE postavljenih informacijskih tabel (Vir: www.zrsvn.si)

Naravovarstveni status Jelovice in Ratitovca:

- posebno varstveno območje - območje Natura 2000 (Uredba o posebnih varstvenih območjih (Natura 2000), Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07);
- ekološko pomembno območje (Uredba o ekološko pomembnih območjih, Uradni list RS, št. 48/04);
- območje naravnih vrednot (Pravilnik določitvi in varstvu naravnih vrednot, Uradni list RS, št. 111/04, 70/06);
- barji Za blatom in Ledina sta zavarovani kot naravna rezervata (Uradni vestnik Občine Bohinj, št. 5/1999, Uradni vestnik Gorenjske, št. 15/1999). Kalan idr. (2007)

3. Cilji diplomske naloge

Cilji te diplomske naloge so:

- ugotoviti, katere športnorekreacijske dejavnosti se odvijajo na območju Ratitovca,
- kakšen je njihov obseg,
- kakšen je njihov vpliv na okolje,
- kako bi na športnem dnevu kot pedagoškemu procesu mogli povezati predmeta športno vzgojo in geografijo z okoljsko vzgojo na način, ki bi smiselno povezal pridobljena znanja in s tem obogatil oziroma povečal kvaliteto pedagoškega procesa.

Za študijo primera smo izbrali območje Ratitovca.

4. Hipotezi

Hipoteza 1

- Okoljski vpliv obiskovalcev je viden (erozija poti, poškodbe vegetacije), a lokalno omejen predvsem na neposredno bližino poti.

Hipoteza 2

- S povezovanjem športne vzgoje in ostalih ved v osnovni in srednji šoli lahko bistveno pripomoremo k razumevanju procesov v gorah in hkrati vplivamo na zavedanje o negativnih učinkih nekaterih športnorekreativnih dejavnosti v gorah.

5. Metode dela

5.1. Terensko delo

V prvem delu, ki je potekal od 10.10. 2007 do 20.11. 2007, je bil glavni namen fotografirati kritične dele poti, dele, kjer je očitno viden vpliv množičnega pohodništva na okolje in infrastrukturo, ki je vezana na planinsko dejavnost ter izmeri globine in površine erozijskih jarkov.

Drugi del (Potekal je 1.12. 2007 in 16.12. 2007.) je bil namenjen proučitvi vpisne knjige. Na ta način sem želel pridobiti natančnejše podatke o obisku Ratitovca.

5.2. Metoda ankete

Anketa je bila izvedena v Krekovi koči tik pod Gladkim vrhom 1.12. 2007.

Vzorec je zajel 89 oseb, ki so obiskali Krekovo kočo, od tega: 29 žensk, 42 moških, 7 jih ni izpolnilo delitve po spolu, a so upoštevani pri skupnem deležu, 11 vprašalnikov je bilo neveljavnih.

Pri analizi rezultatov so bile uporabljene metode opisne statistike, ker so nas zanimali le deleži. Rezultati so predstavljeni pisno v odstotkih, za boljšo predstavljenost sem si pomagal z grafi.

(Vprašalnik je v prilogi; poglavje 10, priloga 10.1.)

Ostale posebnosti pri analizi ankete

Pri prvem vprašanju sem izločil 16 vprašalnikov, ker so navedli le izhodišče in ne poti, po kateri so prišli na vrh in/ali so sestopili.

Pri tretjem vprašanju (Katero izhodišče za vzpon si največkrat izberete?) so bili upoštevani le tisti, ki obišejo Ratitovec enkrat na pol leta ali večkrat. Odgovore je bilo potrebno razvrstiti od 1 do 3. Anketiranci so zapisali pred odgovor ustrezno

številko. Rezultate sem točkoval tako, da je največkrat izbrano izhodišče prejelo 3 točke, drugo 2 in tretje 1 točko.

Pri šestem, sedmem in osmem vprašanju je bilo možno obkrožiti več odgovorov. Upošteval sem pogostost odgovorov. Pri šestem in osmem vprašanju so tisti, ki le hodijo oziroma tisti, ki jih nič ne moti, to napisali pod odgovor; drugo, za to so dobili ustna navodila.

Interpretacijo rezultatov ankete je zaradi majhnega vzorca potrebno obravnavati skupaj z ostalimi podatki pridobljenimi z drugimi metodami.

5.3. Metoda intervjuja

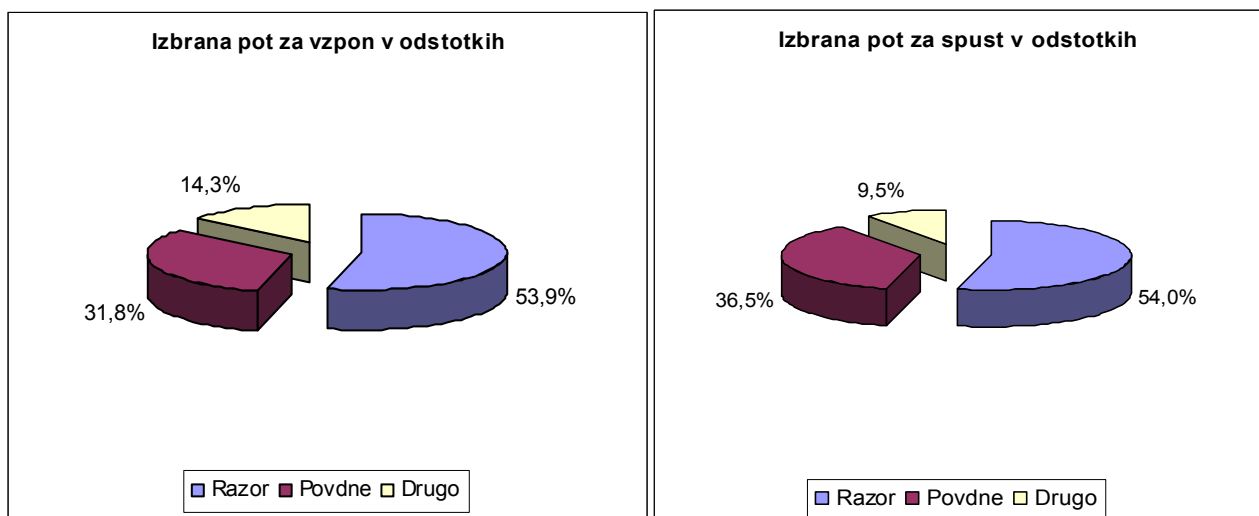
Intervju z Radom Goljevščkom, tajnikom PD Železniki, je potekal v Krekovi koči na Ratitovcu 1.12.2007. Namen tega pogovora je bil predvsem pridobiti informacije o številu obiskovalcev in njihovih navadah, preventivnih ukrepih pri preprečevanju okoljskih posledic množičnega obiska, seznaniti se z organizirano ponudbo Planinskega društva Železniki na Ratitovcu in pridobiti mnenje o Naturi 2000. (Priložen je prepis intervjuja; priloga 10.2)

Intervju z Lojzetom Lotričem, predsednikom Planinskega društva Železniki je potekal preko elektronske pošte. Pojasnila na nekatere nejasnosti pa sem dobil po telefonu. Intervju je bil opravljen 26. 12. 2007. (Priložen je prepis intervjuja; priloga 10.3)

6. Rezultati ankete

Pri prvem vprašanju nas je zanimalo, katero pot so si obiskovalci izbrali za vzpon in katero za spust. Daleč največ ljudi uporablja pot čez Povden in pot čez Razor. Pot čez Razor si je za vzpon izbralo 54 %, čez Povden 31,8 % in ostale poti 14,3 % vprašanih. Za spust je slika podobna: Razor 54 %, Povden 36,5 % in drugo 9,5 %. Razlik glede na spol ni. (Graf 1)

Graf 1

Pri tretjem vprašanju smo spraševali po najbolj priljubljenem izhodišču za vzpon. Upoštevali smo le odgovore tistih, ki opravijo (drugo vprašanje) en vzpon na pol leta ali več. Takih je bilo 57 ali skoraj 73,1 %, od teh si polovica žensk in 57 % moških, največkrat izbere za izhodišče Prtovč, sledi lovška koč (26,1 % ž, 17,5 % m), Povden (8 % ž, 9,2 % m), Soriška planina (6,8 % ž, 8,3 % m), Torka (6,8 % ž, 7,5 % m) in Zg. Danje (2,3 % ž in 0,8 % m). Najbolj priljubljeno izhodišče je torej Prtovč s 53,8 %, sledi lovška koč z dobrimi enaindvajsetimi odstotki, ostala izhodišča pa so slabše (25 %) obiskana.

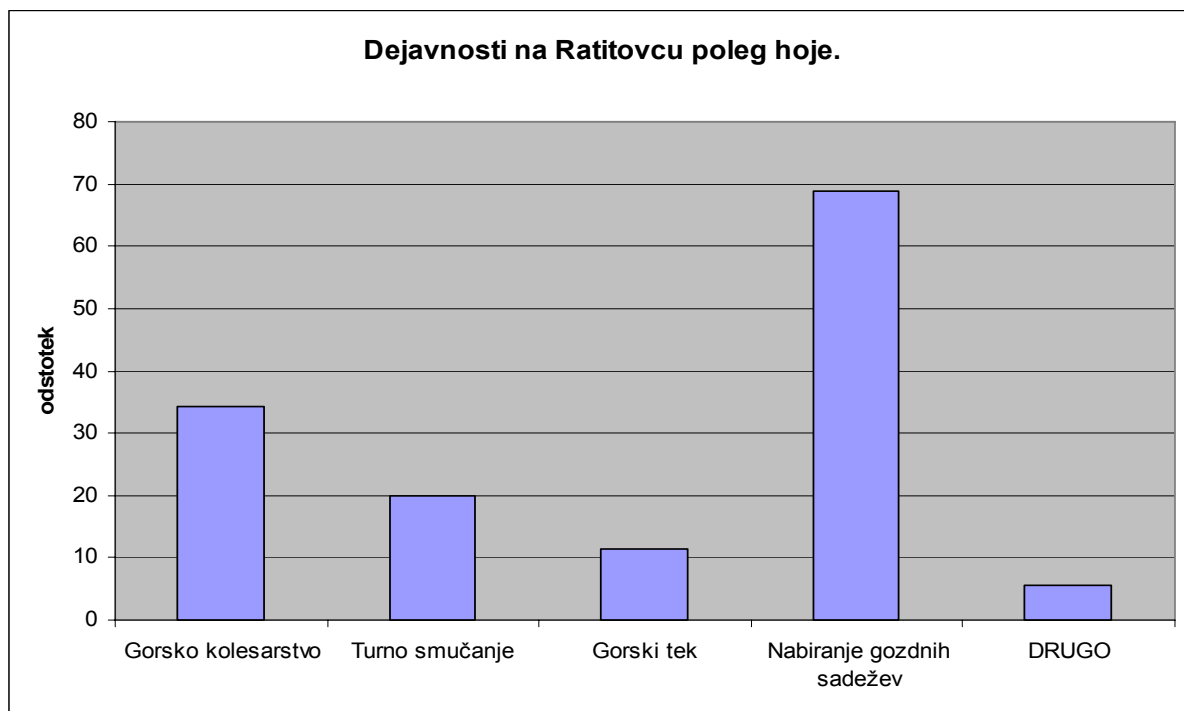
Anketiranci so na vprašanje, kako pogosto obišejo Ratitovec, odgovarjali, da ga večkrat na teden obiše 6,9 % žensk (ž) in 21,4 % moških (m), enkrat na teden 20,7 % ž in 14,2 % m, enkrat na mesec 17,2 % ž in 19 % m, enkrat na pol leta 27,6 % ž in 21,4 % m, enkrat letno 10,3 % ž in 14,2 % m in da so tu prvič 17,2 % ž in 9,5 % m. Če ne upoštevamo delitve po spolu, dobimo naslednje rezultate: večkrat na teden

15,4 %, enkrat na teden 15,4 %, enkrat mesečno 17,9 %, enkrat na pol leta 23,1 %, enkrat letno 12,8 %, prvič 15,4 %.

V vpisno knjigo na Gladkem vrhu se je vpisalo 15 vprašanih žensk in 23 vprašanih moških, ali v odstotkih, 54,7 % moških in 51,7 % žensk. Skupno (Upoštevani so tudi tisti, ki niso obkrožili, katerega spola so.) se vpisuje 56,4 % vprašanih, nikoli se ne vpiše 34,6 % in malokrat 9 %.

Od tistih, ki zahajajo na Ratitovec vsaj dvakrat letno, jih 34 % le hodi (38,1 % žensk in 31,3 % moških). Ostali poleg hoje najraje nabirajo gozdne sadeže in/ali zelišča. Tako je bil odgovor »e« obkrožen največkrat (68,6 %), sledijo gorsko kolesarstvo s 34,3 %, turno smučanje z 20 %, gorski tek z 11,4 % in druge dejavnosti s 5,7 % (Graf 2)

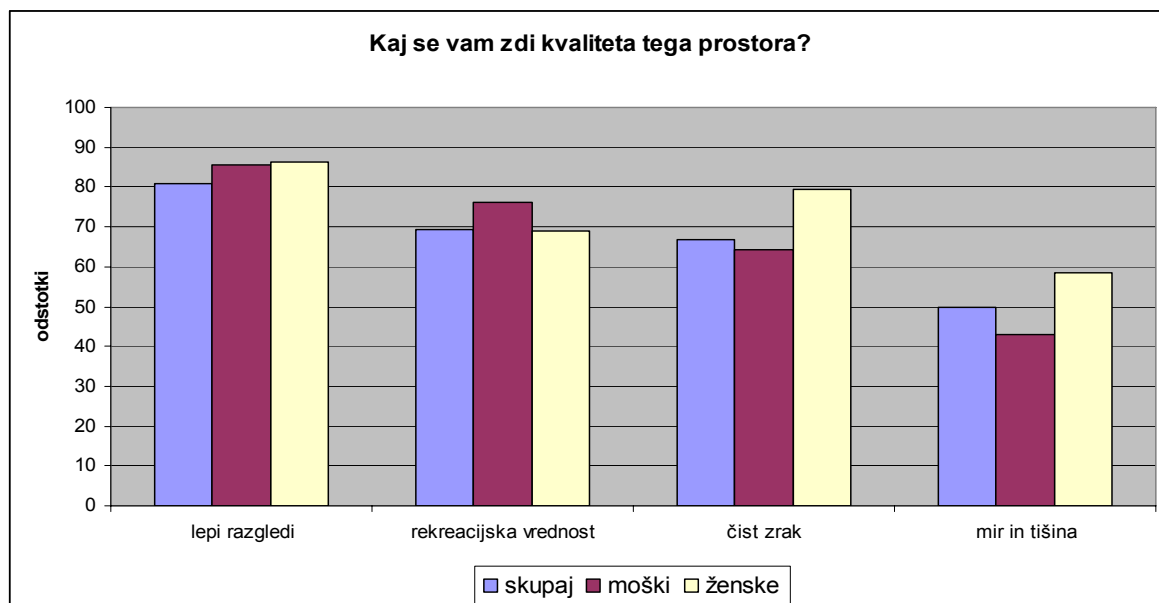
Graf 2

Kot kvaliteto obiskanega kraja vprašani najpogosteje navajajo lepe razglede 80,8 %, sledijo rekreacijska vrednost 69,2 %, čist zrak 66,7 % ter mir in tišina 50 %, ostalim kvaliteta namenjajo bistveno manjšo oziroma nikakršne vrednosti. Delitev po spolu nam razkrije, da ni bistvenih razlik pri odgovorih o lepih razgledih (85,7 % m, 86,2 % ž), manjša razlika je pri odgovorih o rekreacijski vrednosti (76,2 % m, 69 % ž) in

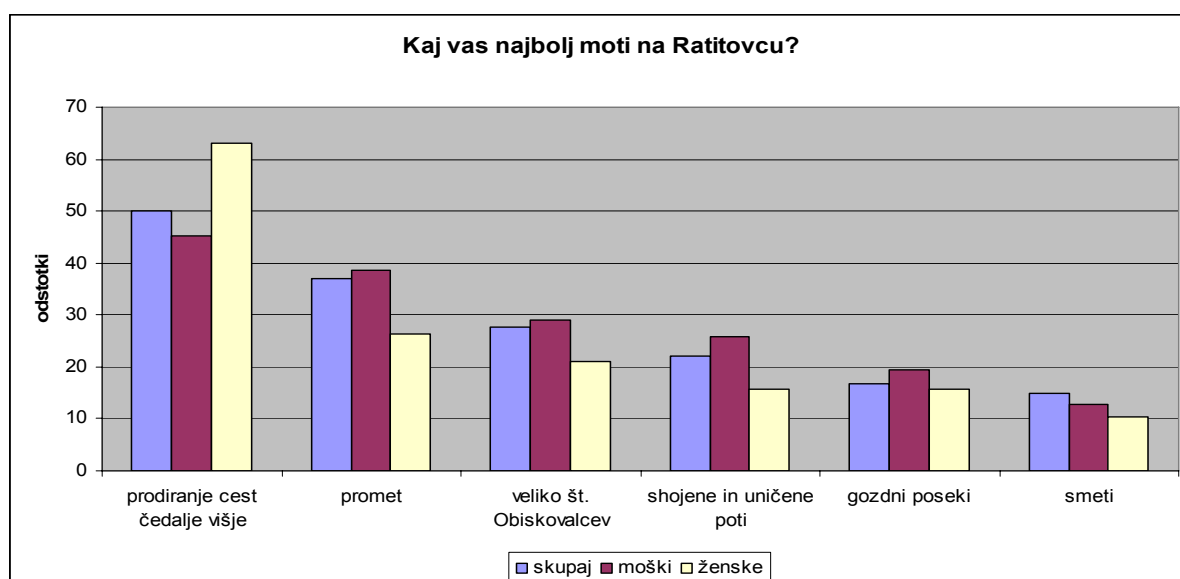
večja pri odgovorih o čistem zraku (64,3 % m, 79,3 % ž) ter odgovorih o miru in tišini (42,9 % m, 58,6 % ž). (Graf 3)

Graf 3

29,5 % odstotkov vprašanih na Ratitovcu nič ne moti, preostale pa najbolj moti prodiranje cest čedalje višje 50 % (45,2 % m, 63,2 % ž). Sledijo: promet 37 % (38,7 % m, 26,3 % ž), veliko število obiskovalcev 27,8 % (29 % m, 21,1 % ž), shojene in uničene poti 22,2 % (25,8 % m, 15,8 % ž), gozdni poseki 16,7 % (19,4 % m, 15,8 % ž) in smeti 14,8 % (12,9 % m, 10,5 % ž). (Graf 4)

Graf 4

Bližnjice pri hoji uporablja 33,3 % vprašanih, od tega 27,6 % žensk in 38,1 % moških. Po brezpotjih hodi 62,8 % vprašanih, žensk 58,6 % in moških 61,9 % moških. Lahko bi dejali, da anketirani, ki uporabljajo bližnjice, hodijo tudi po brezpotjih (80,8 %). Od tistih, ki ne uporabljajo bližnjic, jih hodi po brezpotjih 49 %.

Obiskanost hriba anketiranci ocenjujejo kot zelo veliko (62,8 %), veliko (26,9 %) in srednje veliko (10,3 %). Nihče je ne ocenjuje kot zelo majhno oziroma majhno.

Tisti, ki hodijo na Ratitovec enkrat na mesec ali večkrat, so iz bližnjih krajev, kot so Železniki (38,9 %), Škofja Loka (27,8 %), Selca (8,3 %), Praprotno (5,6 %), drugi bližnji kraji (13,9 %) in ostalo (5,5 %)(54,3 %).

Največ, 39 % vprašanih, ima končano srednjo šolo, sledijo tisti z višjo ali visoko šolo 37,7 %, triletna srednja šola 15,6 %, dokončan magisterij ali doktorat ima 3,9% in končano osnovno šolo 4 %.

Največ obiskovalcev je med 50. in 60. letom (54,8 %), med 40. in 50. leti je 33,9 %, mlajših od 40 let je 11,3 % in starejših od 60 let je 16,1 %.

Od tistih, ki pridejo na Ratitovec vsaj enkrat letno, je 70,8 % takih, ki se ne ozirajo na letni čas. Od ostalih 29,2 % se jih največ odloča za jesen in pomlad 57,9 %, sledi zima 36,8% in poletje 21,1 %.

7. Razlaga rezultatov

7.1. Obiskanost Ratitovca

Ratitovec je dobro obiskan hrib, o tem priča večina člankov v različni gorniški literaturi. Po besedah tajnika Planinskega društva Železniki je leta 2006 bilo 18 000 vpisov v akciji Prijatelji Ratitovca, letos se bo to število približalo 20 000, skupaj z ostalimi obiskovalci pa letni obisk ocenjuje na 40 000. Oceno potrjujejo rezultati ankete. Če upoštevamo, da se v vpisno knjigo vpisuje dobra polovica vprašanih ali tisti, ki sodelujejo v akciji Prijatelji Ratitovca, dobimo podobno število. Zato ne preseneča mnenje anketirancev, ki zaznavajo veliko število obiskovalcev, saj obiskanosti nihče ne vidi kot majhno, nasprotno 89,7 % jo vidi kot veliko. Za 28 % vprašanih tako veliko število ljudi pomeni moteč element. Poudariti je potrebno, da je največ obiskovalcev predvsem med vikendi, ko zabeležimo tudi tristo, štiristo vpisov v vpisno knjigo, parkirišča ob vznožju Ratitovca pa so povsem zasedena.

Največ obiskovalcev se na Gladki vrh odpravi po poti čez Razor in poti čez Povden. Pot čez Razor si je za vzpon in spust izbralo 54 % vprašanih. Če odstotke pretvorimo v številke, ugotovimo, da se po tej poti letno vzpne približno 21 600 ljudi in prav toliko sestopi. Po poti čez Povden se povzpne 12 720 in sestopi 14 600 ljudi. Temu primerno je najbolj oblegano izhodišče Prtovč, s skoraj 54 % ter Lovska koča z 21 % vseh obiskovalcev. S Prtovča je možno nadaljevati po obeh najbolj obleganih poteh za razliko od lovske koče, kjer se pot priključi tisti čez Razor. K veliki obiskanosti omenjenih poti prispeva tudi gorniška in izletniška literatura, v kateri je daleč največkrat opisana krožna pot Prtovč-Razor-Gladki vrh-Povden-Prtovč in bližina naseljenih krajev v Selški dolini ter ljubljanski kotlini. Pot čez Razor ima najboljše razmerje med časom porabljenih za hojo in vožnjo. Ostali pristopi so bistveno slabše obiskani, kar gre pripisati organizacijski zahtevnosti in neprimerno daljšemu vzponu. Npr. iz Zalega loga naredimo 1151 m višinske razlike, s Prtovča 642 m, če se odpravimo s Soriške planine, sta različna izhodišče in cilj, zato se pojavi problem prevoza nazaj na izhodišče.

7.2. Struktura obiskovalcev

Največ obiskovalcev je med štiridesetim in šestdesetim letom in so dobro izobraženi. 31,6 % vprašanih ima končano vsaj visoko šolo. Prihajajo iz širše okolice, vendar je pričakovano največ rednih obiskovalcev iz Selške doline in Škofje Loke. Tako se skoraj 31 % vprašanih na Ratitovec povzpne vsaj enkrat tedensko in 18 % enkrat mesečno. Kar 94,5 % rednih obiskovalcev je iz bližine, predvsem iz Železnikov in Škofje Loke, ki sta največja bližnja kraja. K tako velikemu številu rednih obiskovalcev je pripomogla akcija Planinskega društva Železniki Prijatelji Ratitovca, katere namen je zbrati čim več vzponov v koledarskem letu. Ostali obiskovalci so predvsem iz Ljubljane in okolice.

7.3. Motivi in navade obiskovalcev

Pri odločitvi za vzpon letni čas ni pomemben. Planinci zahajajo v ta prostor zaradi lepih razgledov, čistega zraka, miru in tišine ter zaradi rekreacije. Morda se dve tretjini vprašanih odpravlja na brezpotja prav zaradi iskanja miru. Bližnjice uporablja dobra tretjina vprašanih. Ljudje se morajo nekako pripeljati do izhodišča za vzpon, zato je ob lepih vikendih veliko število avtomobilov, ki skupaj z utrjevanjem in gradnjo novih cest prodirajo višje. Povečan promet povzroča hrup in kvari estetsko podobo kraja, kar je moteče za 37 % vprašanih. Kar polovica pa je izrazila zaskrbljenost nad novimi gozdnimi cestami, ki pomenijo še več gozdnih posekov, s tem pa se po mnenju vprašanih slabša glavna kvaliteta tega prostora, lepi razgledi.

7.4. Športnorekreacijske dejavnosti na Ratitovcu

Po rezultatih ankete, terenskem delu in intervjuju sodeč se daleč največ obiskovalcev na Ratitovec odpravi peš. Poleg hoje se ljudje odločajo še za nabiranje gozdnih sadežev in zelišč, od katerih največkrat nabirajo arniko in borovnice, gobe pa nabirajo predvsem na Jelovici. Gorski kolesarji uporabljajo za svojo dejavnost gozdne ceste in se redko oziroma skoraj nikoli ne podajo na vrh, če pa se že, to storijo peš. Kadar so snežne razmere ugodne, je veliko turnih smučarjev. Gorski tek je deloma zaradi tekmovanja, ki ga organizira Atletski klub Železniki (Tek na Ratitovec), kar dobro zastopan. Redki so alpinisti, nekoliko več je padalcev, ki imajo tu tudi enkrat letno tridnevno tekmovanje, ki ga organizira padalski klub Krokari iz Železnikov. Tek na Ratitovec in padalsko tekmovanje lahko prištevamo k organizirani

ponudbi, ki ne sodi v sklop delovanja Planinskega društva Železniki. Slednji organizirajo drugi teden januarja spominski pohod Po poteh Cankarjevega bataljona v Dražgoše, ki se ga udeleži do nekaj sto pohodnikov. Število je odvisno od vremena, sama preizkušnja pa je zelo naporna. Marca je voden turni smuk, maja imajo srečanje prijatelji Ratitovca, septembra je rekreativni pohod in konec junija na Jakobovo nedeljo društvo združi vse ostale pomembne dogodke v eni proslavi.

7.5. Vpliv športnorekreacijskih dejavnosti na okolje

Kompleksno in prepleteno delovanje naravnih procesov je zaradi posegov človeka lahko moteno. Mi se bomo omejili na pohodništvo in druge dejavnosti, ki so povezane s hojo, kot so npr. nabiranje zelišč in gozdnih plodov. Te dejavnosti so na Ratitovcu najbolj pogoste in so zato ožji predmet proučevanja.

Pohodniki imajo neposreden in posreden vpliv. Neposredno vplivamo na okolje s samo hojo in našim obnašanjem. Posredno pa z izgradnjo infrastrukture vezane na pohodniško dejavnost:, kot so avtomobilski promet, kočje, žičnica za oskrbovanje, razgledišča, ... Obremenitev je močno odvisna od pogostosti obiska in z večanjem narašča.

7.5.1. Neposredni vplivi

Prehodil sem poti čez Razor, Čez Povden, brezpotje čez Špičke, ki vodijo na Gladki vrh in pot na Kosmati vrh ter Altemaver. Na vseh poteh se pojavlja potna erozija, ki je bolj ali manj izrazita glede na obiskanost poti in izpostavljenost terena. Vendar ima odločilno vlogo pri nastanku potne erozije blato. Najbolj obiskana je pot na Razor, ki jo za vzpon in spust uporablja približno 21 600 ljudi. Tu so tla erodirana na več mestih, najbolj malo pod vrhom, ko zapustimo gozdno mejo in se začnemo vzpenjati po travnatem terenu. Na tem mestu se pot izgubi oz. se močno razširi na številne manjše potke in vsak pohodnik si lahko izbere svojo smer vzpona. Te poti ob deževju postanejo blatne, kar za to območje pomeni dobršen del leta, zato ljudje hodijo po travi ob poteh, ki se zaradi neprestanega teptanja spremeni v goličavo in postane blatna ter neprimerna za hojo. Voda opravi preostalo delo in nastanejo številni erozijski jarki. (Slika 9) Nekateri so globoki tudi do 70 centimetrov.

Erodirana tla zaradi množice planincev ne presenečajo, presenetljiva je razsežnost pojava, saj je celoten vršni del poti dolg 200 m in širok do 20 m dobesedno razrit.

Slika 9

Potna erozija tik pod vrhom. (Foto: M. Luževič)

Na ostalih odsekih je vidna potna erozija povsod tam, kjer je pot blatna in ljudje iščejo rešitev s hojo izven poti. Na strmejših mestih je speljana v ključih, a sicer dobro utrjeno pot načenjajo bližnjice. Bližnjice nastajajo večinoma spomladi. Pozimi se zaradi snega ljudje navadijo hoditi po bolj direktnih poteh. Spuste si krajšajo z drsanjem po bližnjicah. Te so prekrite s snegom vse do pomladi in nimajo vpliva na vegetacijo. Težava nastane, ker po bližnjicah hodijo tudi takrat, ko so pobočja že deloma kopna. S tem je rastlinam onemogočena rast in novonastale poti postanejo dobro vidne tudi poleti, kar privablja še več pohodnikov. Začaran krog je sklenjen. Druga težava bližnjic je, da so speljane naravnost in imajo večji naklon, kar vodi omogoča, da hitreje odnaša prst. (Slika 10)

Iz do sedaj napisanega lahko ugotovimo, da je najbolj viden neposreden vpliv pohodnikov na okolje nedvomno potna erozija. Srečujemo jo na vsakem koraku, kazi

podobo pokrajine in jo nepovratno preoblikuje, ker je začetni pojav praktično nemogoče zaustaviti.

Slika 10

Erozija, nastala zaradi hoje po bližnjicah, na poti čez Razor. (Foto: M. Luževič)

Ostali okoljski problemi, vezani na množičnost, so z izjemo redkih smeti ob poteh dosti bolj prikriti. Dušikove snovi v urinu lahko zaustavijo rast določenih rastlin, predvsem rož. Širino pojava lahko le ocenimo glede na število obiskovalcev in v kopni sezoni ni opazen, vendar prav takrat škodljiv. Viden je pozimi v daljšem sušnem obdobju, ko zelo pogosto zasledimo sledi uriniranja v snegu.

Hoja po brezpotjih je na Ratitovcu močno prisotna in včasih se nam zdi, da je cel hrib ena sama velika pot. Okoli glavnih dveh markiranih poti (Povden, Razor) je spletena mreža neoznačenih stez, ki se odcepljajo in priključujejo na glavno pot. Takih poti najdemo nešteto. Za primer navajam pot na Razor, kjer v eni dolini na določenem delu, poleg glavne markirane, potekajo kar tri poti. Drug primer je sicer zelo lepo brezpotje Čez špičke. Pot je speljana po grebenu, na katerega se priključi veliko stranskih brezpotij, kar pomeni mnogo novih poti. Te niso markirane in se na določenih mestih izgubijo v podrasti. Pohodniki se zato razpršijo na večje območje, s čemer povečajo svoj vpliv, saj delujejo na večji površini. Če problem polomljenega rastja (grmovje, borovci, ...) na markiranih poteh ni resen, ker je del rednega vzdrževanja tudi košnja, je na brezpotju zaradi površinske razsežnosti poti mestoma velik.

Živali so se skozi čas naučile umakniti glavnim »prometnicam«. Vendar je prav zaradi novih brezpotij odmaknjenih terenov vedno manj. Poudariti je potrebno, da so zaradi tega lahko ogrožene predvsem živalske vrste, katerih življenjski prostor je bil že do sedaj močno skrčen.

7.5.2. Posredni vplivi

V tej skupini največjo težavo predstavljata avtomobilski promet in obratovanje koč. Ljudje se morajo nekako pripeljati do izhodišča za vzpon in temu primerno je število avtomobilov. Največ jih najdemo na glavnem izhodišču Prtovč. Vendar se čedalje več ljudi odloči skrajšati pot z vožnjo višje, kjer na divjih parkiriščih pustijo svoj avto. To omogočajo gozdne ceste, ki so sicer prevozne le v kopni sezoni, a so kljub temu speljane do nadmorske višine 1400 metrov. Če upoštevamo, da so ratitovski vrhovi visoki okoli 1650 metrov, se lahko z avtomobilom pripeljemo skoraj do vrha.

Z denacionalizacijo so obsežni gozdni predeli dobili nove lastnike, ki v iskanju zaslужka širijo cestno infrastrukturo, da lahko izkoriščajo lesne zaloge. S tem omogočajo trajen dostop z vozili vsem ljudem, kar pomeni v prvi vrsti estetsko okrnjen prostor, ki je prepleten s cestami in gozdnimi poseki. Kasneje se pojavijo divja parkirišča ob cestah oziroma povsod tam, kjer je fizično mogoče parkirati. Poveča se hrup in smrad zaradi izpušnih plinov. Omogočene so nove dejavnosti, ki nimajo nikakršne povezave z gorniškimi vrednotami, kot npr. vožnja z snežnimi sanmi, štirikolesniki in kros motorji. Lažji dostop z osebnimi vozili, krajši vzpon in enostavna dostopnost planin pa v končni fazi privabi tudi več takšnih obiskovalcev, ki niso veščji gibanja, predvsem pa obnašanja v naravi. S tem prostor spreminja svojo podobo in izgublja vrednost.

7.5.2.1. Krekova koč

Koč se je z leti spremenila v sodobno postojanko, ki svojim gostom nudi veliko ugodja. Z izgradnjo tovarne žičnice in priklopom na električno omrežje so zmanjšali izpuste plinov in hrup ter za razsvetljavo prenehali uporabljati olja ter pogonsko gorivo. Praktično vsi obiskovalci koč in s tem Ratitovca so dnevni gostje. Letno jih v koči prenoči le 60 do 100. Posteljnino in smeti odvažajo z žičnico do spodnje postaje v zaselek Torka, od koder jih po cesti prepeljejo v dolino. Posteljnino vozijo v Škofjo Loko, kjer jo operejo v čistilnici.

Vsi zaposleni v koči se zavedajo pomena čistega okolja in delujejo v tej smeri, vendar bi bilo potrebno sprejeti strožje standarde. Tako koč še vedno spuša odpadno vodo v ponikalnico, kar je sporno, saj bi morale prav planinske organizacije ravnati tako, da bi pri varovanju okolja dajale zgled vsem, ne glede na početje ostalih, lastnikov zemljišč in gospodarskih družb. Prizadevanja za ohranitev okolja ne smejo ostati samo teorija.

Kljub temu se stvari premikajo in za leto 2008 je načrtovan pričetek izdelave načrtov za čistilno napravo.

7.6. Sprejeti ukrepi za preprečevanje negativnih vplivov obiskovalcev na okolje

Preventivno delovanje Planinskega društva Železniki, ki upravlja z infrastrukturo na Ratitovcu, je usmerjeno v vzdrževanje poti in opozarjanje planincev ob morebitnem nespametnem ravnanju. Glede na uničene poti je takšnega ravnanja veliko. Besedna opozorila dosežejo le malo ljudi in še ta so velikokrat preslišana. Večjo pozornost namenjajo vzdrževanju najbolj obremenjenima potema s Prtovča. Na teh dveh poteh izvajajo redno čiščenje kanalov za vodo, gradijo lesene prečke, ki zadržujejo material ob nalivih in hoji, odstranjujejo padlo drevje in grmovje ob poti, dvakrat letno organizirajo košnjo poti. Erozijo, ki nastaja s hojo po bližnjicah, preprečujejo s fizično zagraditvijo tam, kjer teren to dopušča.

Septembrsko neurje je zelo prizadelo pot čez Razor, ki pa so jo člani društva v več akcijah na grobo že nasuli z debelim kamenjem, ki ga je ob poti dovolj. Velik problem

so tudi bližnjice, ki jih skušajo preprečiti z zapiranjem in opozarjanjem obiskovalcev. Na ta način poizkušajo omejevati hojo izven poti in s tem ohranjati rastje ob poteh in preprečevati erozijo. Preventivni ukrepi so bolj ali manj uspešni, vendar izkušnje kažejo, da ljudje hodijo izven poti povsod tam, kjer je to mogoče, predvsem zaradi nekaterih nediscipliniranih planincev. Lep primer je vršni del poti na Razor, kjer so zgradili stopnice in utrdili pot, vendar je po tem ni nihče več uporabljal. Danes so stopnice zaraščene, tla okrog pa shojena in erodirana. (Slika 11)

Slika 11

Ljudje poti niso uporabljali kljub izgradnji stopnic. (Foto: M. Luževič)

Ker se pojavljajo stranske poti okoli stopnic tudi drugod, je to možno delno pripisati neprimernim stopnicam. Nekatere so verjetno previsoke in jih starejši ter otroci le s težavo premagujejo, zato hodijo okoli njih povsod, kjer lahko. (Slika 12) Vendar višina stopnic ne more opravičiti takega početja v celoti. Ljudje se ne zavedajo škode, ki jo s tem povzročajo, zato se jim zdi hoja kjerkoli nesporna. V Planinskem društvu

Železniki sproti opozarjajo planince na poteh, hkrati si prizadevajo približati problematiko še več ljudem z osveščanjem javnosti na prireditvah oziroma ob vsaki priložnosti.

Slika 12

Hoja okoli utrjene poti (Foto: M. Luževič)

7.7. Preverjanje hipotez

HIPOTEZA 1

Vpliv športnorekreacijskih dejavnosti na okolje je viden. Največ škode povzroča hoja, saj med športnorekreacijskimi dejavnostmi prevladuje. Največkrat gre za potno erozijo, ki je na najbolj kritičnih mestih toliko napredovala, da se je ne da več zaustaviti s standardnimi načini, kot so utrjevanje in označevanje poti. Gola in že erodirana tla so ob samih poteh, predvsem na poti čez Razor in Povden, ki sta v primerjavi z ostalimi zelo oblegani. Čeprav je prizadeto rastje in erozija vezana na neposredno bližino poti, je zaradi mnogih bližnjic in brezpotij, s tem pa velikega števila poti, razpršena na večji površini in zato še bolj problematična. Predvsem brezpotja oziroma neoznačene poti in nabiranje gozdnih sadežev prispevajo k potlačenosti prsti na večjem območju, saj se poti na nekaterih manj shojenih mestih izgubijo, zato ljudje hodijo vsepovsod in poškodujejo podrast.

HIPOTEZA 2

Množica ljudi nedvomno vpliva na rastlinski in živalski svet. Iz primera Ratitovec lahko vidimo, da so najbolj očitno prizadeta tla, ki postanejo zaradi neprestanega teptanja gola in kasneje erodirana. Vsa škoda je nastala kljub utrjevanju, označevanju in sprotne saniranju poti po naravnih katastrofah. Ker si zaradi pozitivnih učinkov rekreacije na udeležence ne želimo zmanjšati množičnosti v gorah, bi škodo lahko omejili s primernim obnašanjem obiskovalcev, kot so hoja po poteh, neuporaba bližnjic in brezpotij, razumno nabiranje gozdnih sadežev, puščanje avtomobilov nižje,... Obiskovalci gora si želijo neokrnjeno naravo, vendar zaradi pomanjkanja znanja delajo škodo. Znanje pa lahko pridobijo ljudje le z ustreznim večplastnim izobraževalnim sistemom. Tak način bi pokazal učinke v daljšem časovnem obdobju. Primer takšnega dela je zavarovanje ogroženih rož. V preteklosti so jih planinci množično nabirali in nekatere skoraj iztrebili. Stanje se je izboljšalo zaradi desetletnega opozarjanja in izobraževanja. Podobne učinke bi lahko pričakovali tudi na področju varovanja tal.

7.8. Predlagani ukrepi za preprečevanje negativnih vplivov obiskovalcev na okolje

Ukrepe, ki bi ublažili vplive množičnega pohodništva na naravno okolje, bi lahko razdelili na dva dela. Prvi bolj terenski in drugi teoretičnoizobraževalni. Terenski del sestoji iz praktičnih ukrepov na sami poti in ob poteh, kjer najprej saniramo poškodovane dele poti in nato fizično preprečujemo hojo izven poti in po bližnjicah z zaporami. Sanacija je namenjena utrditvi in ureditvi poti tako, da je spet primerna za hojo in ljudje zaradi blata ali erozijskih jarkov ne iščejo drugih smeri vzpona oziroma spusta. Če poti zaradi močno erodiranih tal ne moremo več urediti, jo lahko speljemo po bolj primerni trasi. Šele ko je pot, ustrezno označena in na kritičnih mestih fizično z vejami ali ograjo urejena, zapremo bližnjice.

Drug del je usmerjen v preventivno izobraževanje. Namen tega je vsem udeležencem predstaviti vzroke in posledice množičnega pohodništva. Če bi razumeli problematiko, bi bili obiskovalci motivirani, s tem pa globlje zainteresirani za upoštevanje napotkov pri hoji v gore.

7.8.1. Predlagani terenski ukrepi za preprečevanje negativnih vplivov obiskovalcev na okolje

Ker je pot čez Razor najbolj oblegana, s tem pa najbolj prizadeta, bi bilo potrebno zasuti erozijske jarke. Tako bi preprečili vodi odnašanje materiala in nadaljnje poglobljanje erozijskih jarkov. Na tako zasute dele poti zasadimo rastline, ki s svojim koreninskim spletom utrdijo tla. Rast jim omogočimo z zaporo iz vej, ki preprečujejo hojo obiskovalcem, dokler niso dovolj velike. Pot, ki jo bodo ljudje odslej uporabljali, utrdimo s kamenjem, ki ga najdemo ob njej ter zgradimo primerno visoke stopnice. Bližnjice lahko zapremo z vejami in padlim drevjem ter na tak način onemogočimo hojo, vendar jih je potrebno predhodno nasuti ter nasaditi hitrorastoče, odporne rastline. Na bolj položnih delih omogočimo vodi odtekanje s stranskim naklonom poti. V primeru, da to ni mogoče, poskrbimo za odvodnavanje s prečnimi kanali. Z njimi usmerimo vodo stran od poti, še preden dobi večjo moč. Tam, kjer pot poteka prečno na pobočje in se pogreza, jo utrdimo s kamenjem, ki ga zložimo v zid oz. škarpo. Drug način je zasaditev dreves, ki bi čez čas s koreninami utrdile pot. Na prostranih

travnatih bregovih, kot je vršni del poti čez Razor, je po sanaciji erodiranih delov potrebno speljati pot po primernejši trasi in jo utrditi.

7.8.2. Predlagani preventivno izobraževalni ukrepi za preprečevanje negativnih vplivov obiskovalcev na okolje

Uspešnost terenskih ukrepov je močno odvisna od okolja, po kateri pot poteka. Na nekaterih delih je namreč nemogoče fizično preprečiti hojo izven poti oz. jo speljati tako, da ne bi bilo nobenih vplivov na vegetacijo ob njej, zato lahko dolgoročno izboljšanje stanja pričakujemo samo z izobraževanjem vseh udeležencev. Veljalo bi premisliti o postavitvi opozorilnih in izobraževalnih tabel na vseh izhodiščih, na katerih bi vsebinsko predstavili problematiko množičnosti v gorah. Opozorilne table pa bi ljudi opozarjale, naj hodijo po poti tam, kjer je to najbolj potrebno. Ponekod v naših gorah že lahko vidimo table, kot so: Hodi po poti, Po travi hodi krava, in v večjem številu zastopana napisa Gora ni smetišče ali Smeti odnesimo s seboj v dolino. Planinska združenja bi morala v svojih glasilih objaviti prispevke o potni eroziji, povzročanju hrupa, itd. Drug način je besedno opozarjanje članov planinskih društev na prireditvah in na samih poteh. Zloženske v kočah in drugi informativni materiali, npr. plakati, pa bi še dodatno pripomogli k večji ozaveščenosti.

Vendar širši krog mladih ljudi lahko doseže le šolski sistem, kjer poleg interesnih dejavnosti, kot je planinski krožek, v redni del pouka sodijo športni dnevi. Imajo velikokrat neizkoriščen potencial medpredmetnega in medpodročnega povezovanja vsebin s športno vzgojo, zato bom v nadaljevanju predstavil enega od načinov takega povezovanja na športnem dnevu v tretjem letniku gimnazije.

8. Športni dan

Pohod na Ratitovec v povezavi z okoljevarstvom in geografijo

Čas pohoda: jesen

Medpredmetne povezave: Geografija in okoljevarstvo

Razred: 3. letnik gimnazije

Število udeležencev: 26 dijakinj in 30 dijakov

Sodelavci: 1 učitelj geografije, 2 učitelja športne vzgoje

Predpriprava:

Učitelj geografije pripravi učne liste glede na posredovano snov in dijakom razloži potek dela na pohodu. Namen je utrditi že naučeno znanje tako, da ga doživijo, vidijo v naravnem okolju.

Učitelj športne vzgoje pred pohodom seznanji dijake s potekom poti, ki jo je sam prehodil dan prej. Poudari možne nevarnosti na poti ter razdeli seznam zahtevane opreme.

- Pohodni čevlji (gojzarji)
- Več tanjših oblačil za pot, športne hlače (trenirka)
- V nahrbtniku:
 - suha majica in puli,
 - vetrovka,
 - kapa in rokavice,
 - pisalo,
 - malica in osvežilna pijača (negazirana),
 - fotoaparati (priporočljivo),
 - delovni listi, zemljevid območja, mrtvi zemljevid, ki jih učitelj razdeli pred odhodom.

Vsebina

Fiziološki del

Vzpon je dolg približno 1 uro 45 minut. Dijaki bodo razvijali splošno aerobno vzdržljivost. Pohod ima največji vpliv na srčno-žilni in dihalni sistem.

Geografski in okoljski del

Učni list

1. Skiciraj pot od Prtovča, preko Razorja, mimo rudnika na Ratitovec.
2. Na skico vriši (označi) območje gozda, melišča, skalnat svet in pašne površine.
3. Gospodarska dejavnost v preteklosti in sedanje stanje:
 - Pašništvo: imenuj in na skici označi pašne površine.
 - Raba gozda: oceni kakovost in dostopnost gozda za sečnjo.
 - Rudarjenje: kje, kako, kdaj?
4. Pobočja Ratitovca so kraško preoblikovana.
 - Zakaj?
 - Imenuj in opiši primere kraških oblik.
 - Pomen kraškega površja za oskrbo z vodo, za skrb glede varstva pred onesnaževanjem. (planinske kočje, ...)
5. Izlet na Ratitovec kot privlačna planinska in turistična pot

Tema za razmislek

- Katere negativne vplive množičnega planinstva na okolje si zasledil ob poti?
- Kaj lahko storiš za zmanjšanje le-teh?

Potek in vsebina pohoda:

Dijaki se zberejo pred šolo ob 8. uri in se odpeljejo z avtobusom do Prtovča. Med vožnjo prejmejo učne liste in zemljevid območja, učitelji pa jih ponovno seznanijo s potekom dela na pohodu.

S Prtovča nadaljujemo po poti čez Razor. Prvi postanek naredimo po 10 minutah hoje, na mestu ko zapustimo star kolovoz. (Slika 13) Dijakom omogočimo, da slečejo

odvečno obleko in naredijo nekaj požirkov pijače.

Slika 13

Smerokaz nas usmeri s kolovoza na pot, ki ji množice planincev niso prizanesle. Vidimo lahko, da je voda sprala prvotno debelo plast prsti do kamenja. (Foto: M. Luževič)

Učitelj geografije jim pokaže erodirano in razvejano pot. Ogledamo si tudi ukrepe za preprečevanje erozije, kot so stopnice ter prečni kanali za odvajanje vode iz poti.

(Slika 14)

Slika 14

Vidna je erozija in poizkus njenega zaustavljanja z izgradnjo odvodnavanja in stopnic. Vendar je jarek tako globok, da ti metodi nimata večjega učinka. Sanacija bi zahtevala zasutje jarka, kjer bi kasneje posadili rastline. (Foto: M. Luževič)

V nadaljevanju naj bodo dijaki pozorni na dobro utrjeno pot, ki preči strmo pobočje, vendar se ne poseda, ker je speljana pravilno. Poteka tik ob zgornji strani debel dreves, ki jo s svojimi koreninami in debli ščitijo pred posedanjem. (Slika 15)

Slika 15

Dobro utrjena pot, ki se ne poseda, saj jo podpirajo stara drevesa z močnimi koreninami. Voda lahko sproti odteka zaradi stranskega naklona poti. (Foto: M. Luževič)

Po delu poti, ki ga vidimo na sliki 15, se začnemo vzpenjati po dolini Razor, ki jo z obeh strani obdajajo ostenja. Tu na več delih opazimo nanose kamenja in manjših skal, ki jih iz višjeležečih melišč prinesejo hudourniške vode. Tako si boljše predstavljamo moč deroče vode in lažje razumemo pojav erozije.

Kasneje za nekaj časa zapustimo gozd. Desno vidimo strmo pobočje, pod njim pa melišče. (Slika 16)

Slika 16

Predvsem zaradi preperevanja se kamenje s sten kruši in pada na nižjeležeče melišče. To ostaja neporaslo, ker rastline sproti zasipava. V spodnjem delu uspeva le rušje. (Foto: M. Luževič)

Ko prispemo do kažipota, zavijemo desno na vratca, kjer se nam odpre pogled na Triglavsko pogorje. Namesto na sosednji Kosmati vrh nadaljujemo levo, v pretežno bukov gozd, proti Gladkemu vrhu. Gozd postaja redkejši in nazadnje ostanejo le še prostrani pašniki. (Slika 17) Ustavimo se pri opuščnem rudniku. Od daleč si ogledamo vrtače, manjša jezerca, kjer se napaja živina in rudniški jašek.

Slika 17

Rudnik se nahaja skrajno levo, če smo pozorni, vidimo del table, ki opozarja nanj. Spodaj so jezerca, v ozadju vrtače in desno zgoraj najvišji vrh Ratitovca Altemaver. (Foto: M. Luževič)

Učitelj geografije opozori dijake na rudarsko preteklost krajev, problem zaraščanja planin, kraške tvorbe (vrtača) in izsekavanje Jelovice v preteklosti ter danes. Do vrha nas loči le še 5 minut hoje, kjer je daljši 45-minutni odmor, v katerem imajo dijaki dovolj časa, da se okrepčajo ter izpopolnijo svoje zapiske, s pomočjo katerih bodo kasneje dopolnili učne liste.

Sestopimo po poti čez Povdne na izhodišče Prtovč. Med kočo in južno steno ponovno opazimo erozijske jarke, saj je pojav očiten. (Slika 18)

Slika 18

Erozija med kočo in južnim pobočjem na Ratitovcu. (Foto: M. Luževič)

Serpentinasta pot se položi in konča v gozdu, kjer sestopimo na kolovoz, ki preči južno pobočje ter nas mimo manjših potočkov pripelje do vasice. Od tu se z avtobusom odpeljemo do šole.

Poročilo o športnem dnevu dijaki oddajo učitelju geografije v tednu dni in ta ga ovrednoti z oceno. Vsebuje naj izpolnjen učni list in kratek opis poti opremljen z fotografijami.

9. Sklep

Ljudje že stoletja zahajajo v gore, vendar so se motivi za njihovo početje spreminjali. Danes hodimo v gore zaradi zdravstvenih razlogov, lepih razgledov, rekreacije, sprostitve, nekateri pa iščejo nove izzive. Vsi pa si želijo čisto naravno okolje, ki ga žal s hojo v gore tudi spreminjamo. Toda hoja ni edina športnorekreacijska dejavnost v visokogorju in sredogorju. Samo oblik gorništva je 16, z njimi pa se za isti prostor borijo še številne druge dejavnosti v naravi, od soteskanja do padalstva.

Športnorekreacijske aktivnosti so, kot drugod v Alpah, prisotne tudi na Ratitovcu, kjer prevladuje hoja. Obišče ga 40 000 obiskovalcev letno, kar predstavlja znaten vpliv na vegetacijo in živalstvo, če upoštevamo, da že 75 ali manj prehodov določenega območja povzroči 50-odstotno redukcijo poraščenosti tal. Travna ruša odmre, če šeststokrat stopimo nanjo in vse to se zgodi v samo enem letu. Rezultat so neporaščena tla na poteh. Gola tla niso kos vremenskim pojavom in dež, veter, sonce imajo prosto pot do prsti. Ker se hoja, z njo pa teptanje, nadaljuje, se enkrat ogolela tla ne morejo naravno zarasti. Voda odnaša prst in nastanejo erozijski jarki, ki se poglobljajo, pot je sedaj neprimerna za hojo in ljudje hodijo drugod, kjer se zgodi isto. Na Ratitovcu sta najbolj oblegani poti čez Razor in Povdne, zato sta na nekaterih delih zelo erodirani.

Poleg erozije, ki je najbolj očiten pojav, se na Ratitovcu srečujemo še z hojo po brezpotjih. Ta se je zaradi številnih obiskovalcev tudi razmahnila. Ljudje se pri iskanju miru izogibajo glavni poti, s tem pa vnašajo hrup v dosedaj mirne predele. Brezpotja postajajo vidne in uhojene poti, ki privabljajo še več ljudi, več hrupa, posledica česar je plašenje živali. Izpostavil sem dva največja problema množičnosti na Ratitovcu, ki imata neposreden vpliv na okolje. Tretji problem je promet, na katerega je vezana cestna infrastruktura. Cest je zaradi povečanega izkoriščanja lesnih zalog čedalje več in z njimi prometa.

Ker hoja v gore pozitivno vpliva na človeka, rešitev za nastalo stanje ni v zmanjšanju množičnosti. Nesmiselno bi bilo zapirati poti in odganjati ljudi. Veliko bi lahko naredili s sanacijo poškodovanih delov poti in z njihovo pravilno umestitvijo v prostor.

Dolgoročno pa lahko največ storimo z izobraževanjem, ne le v planinskih društvih, temveč v šolah na športnih dneh s povezovanjem športne vzgoje in geografije. Na tak način nadgrajujemo predelano snov in jo osmislimo, damo ji praktično vrednost.

Slika 19

(Foto: M. Luževič)

10. Literatura

Pisni viri:

Atlas Slovenije, (1985)

Alijeski, A. (2002). Avtomobili se bodo morali umakniti. Delo, 44, 125.

Burnik, S. (2004). Gore in zdravje. Zbornik 5. slovenskega kongresa športne rekreacije. Ljubljana: Športna unija Slovenije.

Gams, I. (1996). Geografske značilnosti Slovenije. Ljubljana: Mladinska knjiga

Planinski vodnik. (1983)

Gregori, J. (1995). Ogroženost živalstva v Sloveniji in prizadevanja za njegovo varstvo. Varstvo narave na Slovenskem. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Hegi, G., Merxsmuller, H., Reisingl, H., (1980). Alpska flora. Ljubljana: Državna založba Slovenije

Keršič-Svetel, M. (2003). Razvoj v Alpah po načelih alpske konvencije in seviljske strategije. Slovenski alpski svet in alpska konvencija.

Kristan, S. (1993). V gore. Radovljica: Didakta.

Pavšer, N. (1998). Narava in okolje. Izobraževanje kot spoznavanje.

Pintar, S. (2001). Hoja – šport naš vsakdanji. Srce in šport. 5/2001 Str. 26-28.

Pollak, B. (2005). Osnove gibanja v gorah in planinah.

Sila, B. (2001). Gibajmo se tudi pozimi. Srce in šport. 7/2001 Str. 16-17

Stritar, A. (1993). 111 izletov po slovenskih gorah. Ljubljana:Sidarta

Strojin, T. (1995). ABC o varstvu okolja.

Šolar, M. (2004). Vloga hoje v gore na zavarovanih območjih narave. Planinski vestnik, 4/2004 str. 36-39

Vrhunc, M. (2006). Diplomska naloga: Potna erozija na planinskih poteh. Oddelk za geografijo FF v Ljubljani.

Učni načrt za športno vzgojo v devetletni osnovni šoli. (2001)

Zupančič, M., Seliškar, A. (2003). Varovanje naravne flore in vegetacije. Slovenski alpski svet in alpska konvencija. Str. 50.

Elektronski viri:

Burnik, S. (2000). Motivi Slovencev za zahajanje v gore. Pridobljeno 16.11.2007 iz <http://64.233.183.104/search?q=cache:9gW8QhOwezYJ:www.zrc-sazu.si/ungegn/tnp/Burnik.doc+burnik+motivi&hl=sl&ct=clnk&cd=1&gl=si>

Habjan, V. (1998). Ratitovec. Pridobljeno 16.11.2007 iz <http://www.gore-ljudje.net/prva/22123/>

Kalan, G., Gulič J., Rozman Bizjak, S., Danev G., Rogelj M., N. Uratarič, idr. (2007). Jelovica, zavetje tišine. Pridobljeno 11.11.2007 iz http://www.zrsvn.si/life/dokumenti/52/2/2007/Brosura_Jelovica_SLO_10082007_potrjena_574.pdf

Kern, M., Cuderman, M. Smetišča v gorah. Pridobljeno 14.1.2008 iz http://www2.arnes.si/~mcuder/gore_ljudje/smetisca.html

Medmrežje 1:

http://med.over.net/za_bolnike/zdravo_zivljenje/clanki/nasveti/slovinci_se_premalo_gibamo.php

Savenc, F. (2006). Triglav lažji za dve toni starih grehov. Pridobljeno 14.1. 2008 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/7142/>

Savenc, F. (2006). Prijatelji Triglava zaključili čistilno akcijo pod Kredarico. Pridobljeno 5.2.2008 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/7487/>

Slika 1: Pridobljeno 4.2.2008 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/7487/>

Slika 2: Pridobljeno 16.12.2007 iz http://www.zrsvn.si/life/dokumenti/52/2/2007/Brosura_Jelovica_SLO_10082007_potrjena_574.pdf

Slika 8: Pridobljeno 16.12.2007 iz http://www.zrsvn.si/life/dokumenti/52/2/2007/Brosura_Jelovica_SLO_10082007_potrjena_574.pdf

Tabela 1. Pridobljeno 9.11.2007. iz http://med.over.net/za_bolnike/zdravo_zivljenje/clanki/izleti/gibajmo_se_pozimi.php

Vučer, M. (2006). Pripombe na prispevek Savenc, F. (2006). Evropski gorski biser. Pridobljeno 14.1.2008 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/6150/>

Zlodej, I. (2006). Pripombe na prispevek Savenc, F. (2006). Triglav lažji za dve toni starih grehov. Pridobljeno 14.1.2008 iz <http://www.gore-ljudje.net/novosti/7142/>

11. Priloge

11.1. Anketni vprašalnik

VPRAŠALNIK O MOTIVIH IZLETNIKOV ZA OBISK RATITOVCA IN NJIHOVI OPAŽANJIH

Vprašalnik je anonimen in bo uporabljen za izdelavo diplomske naloge z naslovom: Okoljski vpliv športnorekreacijskih dejavnosti na območju Ratitovca. Na vprašanje odgovorite tako, da obkrožite črko pred odgovorom, pri nekaterih vprašanjih je možnih več odgovorov. Za sodelovanje v anketi se Vam vnaprej najlepše zahvaljujemo.

1. Izhodišče za vzpon in pot, po kateri ste prišli:..... Katero pot boste izbrali za spust:.....

2. Kako pogosto obiščete Ratitovec?

a. večkrat na teden	d. 1x na pol leta
b. 1x na teden	e. 1x letno
c. 1x na mesec	f. sem prvič

3. Katero izhodišče za vzpon si največkrat izberete? (Razvrstite odgovore od 1 do 3 tako, da 1 napišete pred izhodišče, s katerega najpogosteje štartate, 2 pred drugo in 3 pred tretje najpogostejše izhodišče.)

Soriška planina	Zali Log
Zg. Danje	Prtovč
Torka	Lovska koča
Povden	Rastoka
Podrošt	drugo.....

4. V katerih letnih časih zahajate na hrib? (Možnih je več odgovorov, npr. poleti in jeseni.)

a. pomladi	d. poleti
b. jeseni	e. skozi vse leto
c. pozimi	

5. Ali se vpisujete v vpisno knjigo?

- a. da
- b. ne
- c. malokrat

6. Katere dejavnosti poleg hoje še opravljate na Ratitovcu? (Možnih je več odgovorov.)

a. gorsko kolesarstvo	e. nabiranje gozdnih sadežev
(gobe, borovnice, maline,
zelišča, ...)
b. turno smučanje	f. drugo:
c. gorski tek	
d. nordijska hoja	

7. Kaj od spodaj naštetega se Vam zdi kvaliteta tega prostora? (Obkrožite do 3 odgovore.)

a. mir in tišina	e. bogastvo gozdov
b. lepi razgledi	f. rekreacijska vrednost
c. kvalitetna pitna voda	g. drugo:.....
d. čist zrak	

8. Kaj Vas najbolj moti na tem hribu? (Možnih je več odgovorov.)

a. smeti	e. shojene in uničene pot
b. veliko število obiskovalcev	f. gozdni poseki
c. prodiranje cest čedalje višje	g. drugo:.....
d. promet (avtomobili,
štirikolesniki, motorne sani,...)	

9. Ali uporabljate bližnjice pri hoji?

a. da	b. ne

10. Ali hodite tudi po brezpotjih? (nemarkiranih poteh)

a. da	b. ne

11. Kakšna se Vam zdi obiskanost hriba?
(1 pomeni majhna < 5 velika, obkrožite številko)

1 2 3 4 5

Kraj bivanja (npr. Kranj):

Spol: M Ž

Starost: >20 20-30 30-40 40-50 50-60 60<

Izobrazba:

a. končana osnovna šola	c. končana srednja šola
b. končana 3-letna strokovna šola	d. končana višja, visoka šola
e. dokončan magisterij, doktorat	

11.2. Intervju: Rado Goljevšček (1.12.2007)

1. Kdo je odgovoren za vzdrževanje poti na Ratitovcu in kako jih vzdržujete?

Za poti skrbimo vsi po malem, imamo pa tudi nekaj šolanih markacistov. Vzdržujemo jih z gradnjo stopnic, košnjo dvakrat letno, barvanjem markacij in čiščenjem polomljenega drevja.

2. Nekatere poti so močno erodirane, k temu prispevajo tudi bližnjice, kaj ste naredili za preprečevanje potne erozije?

Poti utrjujemo in gradimo stopnice, a ljudje hodijo drugod, npr. pod vrhom smo zgradili stopnice, a so ljudje hodili povsod drugod, samo po stopnicah ne in sedaj se zaraščajo. Zdi se, da ljudje hodijo po poti le tam, kjer drugače ne morejo, zgradiš stopnice, ljudje pa gredo okoli.

Kaj pa bližnjice?

Bližnjice ljudje večinoma uporabljajo tam, kjer je shojeno. Problem je, da se pozimi ljudje navadijo hoditi izven poti, potem pa potegnejo še v pomlad in ker je sedaj tam shojeno, hodijo tu še drugi in tako naprej.

3. Po kateri poti prispe na vrh največ ljudi in koliko obiskovalcev, ocenjujete, vas obiše letno?

Največ ljudi pride čez Razor. Lani je bilo 18 000 vpisov, letos jih bo verjetno blizu 20 000. Ti sodelujejo v akciji Prijatelji Ratitovca in tu se lahko natančno vidi, koliko jih je. Skupno pa ocenjujem, da jih je letno blizu 40 000.

4. Predvsem na Kosmatem vrhu zaradi sečnje gradijo veliko novih cest, ki trenutno še niso prevozne z osebnim avtomobilom, kakšna se vam zdi nevarnost prodiranja cest čedalje višje?

Ne vem, kakšen smisel ima sečnja na 1500 metrih, takšna smreka je po mojem uporabna samo za les in celulozo in nima kakšne večje vrednosti. Vendar zato, da jo posekajo, naredijo cesto in s tem omogočijo trajen dostop z vozili. Potem pa imaš dvajset avtomobilov, pridejo štirikolesniki, kros motorji, ne vem kako, da ni nobenega zakona ali nekoga, ki bi tako početje preganjal. Zaradi cest je omogočen trajen dostop z avtomobili in to je največja težava.

5. Območje je v Naturi 2000, vendar se zdi, da nima kakšnega vpliva na dogajanje v tem prostoru?

Ja, ne vem, kako je to urejeno, vendar ni življenjsko. Denimo, zaprejo cesto zaradi enega metulja, zraven pa posekajo cel gozd. Na Jelovici so ustavili gozdno pašo, ker uničuje podrastje, na Ratitovcu pa so posekali gozd, da bi omogočili pašo.

6. Katere dejavnosti ste poleg hoje še zasledili na Ratitovcu?

Največ jih pride peš, ostalega pa je mnogo manj. Pozimi turni smučarji, nekaj je padalcev, ki imajo tudi tekme, sem ter tja pride kakšen alpinist.

Kaj pa gorsko kolesarstvo, nabiranje zelišč, gob...

Kolesarji se pripeljejo do planin in redki nadaljujejo peš, gobe nabirajo bolj na Jelovici, nekateri nabirajo borovnice, od zelišč mogoče arnika, ampak malo.

7. Katere dejavnosti pa organizira vaše društvo?

Januarja je spominski pohod v Dražgoše, Turni smuk – lani prvič Sorica – Prtovč, drugače je bil štirikrat Prtovč – Ratitovec – Prtovč, Prijatelji Ratitovca je srečanje maja in Jakobova nedelja je proslava konec junija, gre bolj za veselico in na ta dan delamo vse proslave. Združimo jih na ta dan.

11.3. Intervju: Lojze Lotrič (25.12. 2007)

1. Na Ratitovec vodi veliko poti, katero izhodišče in katero pot si obiskovalci največkrat izberejo?

Najpogostejše izhodišče za obisk Ratitovca je z vasi Prtovč, po markiranih poteh čez Razor in čez Povden. Po teh dveh poteh se povzpne 95% vseh obiskovalcev Ratitovca.

2. Katere športnorekreacijske dejavnosti se poleg hoje še odvijajo na Ratitovcu in v kolikšni meri? (npr. gorsko kolesarstvo, padalstvo, alpinizem, nabiranje gob, zelišč, ...)

Ratitovec je znan tudi po nekaterih drugih dejavnostih: Atletski klub iz Železnikov organizira enkrat letno gorski tek iz Železnikov na Ratitovec, padalski klub Krokari iz Železnikov priredi enkrat letno tridnevno tekmovanje, gorski kolesarji prihajajo na Ratitovec poredko in neorganizirano, alpinisti imajo preplezane smeri v stenah Ratitovca, a jih obiskujejo bolj poredko, nabiranje zelišč in gozdnih sadežev je pogosto in ga je težko preprečiti.

3. Katere aktivnosti organizira vaše društvo na Ratitovcu? (npr. pohodi, tek na Ratitovec, prijatelji Ratitovca, ...)

V organizaciji društva poteka preko celega leta rekreativna akcija Prijatelj Ratitovca, turni smuk Soriška planina – Ratitovec – Prtovč, zimski pohod Železniki – Ratitovec – Dražgoše, planinska zabava Ratitovec raja in septembrski rekreativni pohod na Ratitovec.

4. Koliko obiskovalcev, ocenjujete, ima Ratitovec letno?

V zadnjih letih Ratitovec obiše letno približno 40000 obiskovalcev.

5. Kdo vzdržuje poti na Ratitovcu in kako? (npr. izgradnja stopnic, utrjevanje, košnja, markiranje, padlo drevje, ...)

Vse poti na Ratitovec vzdržuje markacijski odsek, ki je ena od dejavnosti našega društva.

6. Nekateri deli poti so močno erodirani, k temu prispeva uporaba bližnjic in številni obiskovalci, veliko škode je nastalo ob septembrskem neurju. Kako ste odpravili posledice na poteh in kaj bi se dalo storiti, da bi ljudje dosledneje uporabljali poti ter s tem prizanesli rastlinam ob poti in zmanjšali erozijo?

Največ vzdrževalnih del namenjamo najbolj obremenjenima potema iz Prtovča. Na teh poteh redno čistimo kanale za vodo, gradimo lesene prečke, ki zadržujejo material ob nalivih in hoji, odstranjujemo padlo drevje in grmovje ob poti. Septembrsko neurje je zelo prizadelo pot čez Razor, ki pa smo jo člani društva v več akcijah na grobo že nasuli z debelim kamenjem, ki ga je ob poti dovolj. Velik problem so tudi bližnjice, ki jih skušamo preprečiti z zapiranjem in opozarjanjem obiskovalcev, vendar pa je zaradi nekaterih nediscipliniranih planincev uspeh majhen.

7. Ali vaše društvo deluje preventivno pri okoljskem osveščanju članov in drugih ljudi, ki zahajajo na Ratitovec? (npr. postavitve opozorilnih in obveščevalnih tabel /npr. Gora ni smetišče, .../, zloženske, ...)

Celotna planinska organizacija in tudi naše društvo stalno in ob vsaki priložnosti opozarja planince na disciplinirano hojo po planinskih poteh, da ne puščajo za seboj odpadkov, ne trgajo planinskega cvetja in ne vznemirjajo divjadi s hojo po brezpotju.

8. Število cest je v zadnjem času precej naraslo, predvsem na Kosmatem vrhu. Danes so to še kolovozi, ki pa se lahko kaj kmalu spremenijo v ceste in s tem postanejo dostopni z osebnim avtomobilom. Izhodišče za vzpon bi se utegnilo precej dvigniti, pojavila bi se divja parkirišča, nastajal bi hrup. Ali vidite kakšno grožnjo v prodiranju cest čedalje višje?

Na območju Ratitovca se prav v zadnjem obdobju pojavlja pretirana izgradnja širokih gozdnih poti in cest skoraj do vsakega drevesa, ki je za svojo rast potreboval 100 in več let. V društvu takemu početju javno nasprotujemo, vendar smo neuspešni, ker dovoljenja za take pretirane posege v naravo daje kmetijsko ministrstvo..

9. Krekova kočica se je od svojega nastanka zelo spremenila. Danes je priključena na električno omrežje, povezana je z tovorno žičnico, kljub temu so odpadne vode speljane v ponikalnico. Ali razmišljate o izgradnji čistilne naprave?

V društvu se zavedamo, da je tudi kočica na Ratitovcu eden od objektov, ki obremenjuje naravo. Z napeljavo elektrike in tovarne žičnice smo Ratitovec razbremenili ropota, uporabe olj in pogonskega goriva. V letu 2008 pa bomo pričeli s pripravo načrtov za čistilno napravo.

10. Koliko gostov letno prenoči v koči in ali imate lastno posteljnino, če jo imate, ali jo operete v dolini ali v koči. Mogoče uporabljate tisto za enkratno uporabo?

Letno prenoči v koči na Ratitovcu od 60 do 100 gostov. Gosti večinoma uporabljajo našo posteljnino, ki pa jo vozimo na pranje v čistilnico v Škofji Loki. Skrbimo, da se vsi odpadki sortirani vrnejo v dolino.

11. Širše območje Ratitovca je zajeto v Naturo 2000, ki pa se zdi, da ne igra bistvene vloge pri ohranjanju narave, zakaj mislite je temu tako?

Sodelovali smo pri postavitvi opozorilnih tabel na območju Ratitovca, ki je zajeto v Naturo 2000. Skupno z predstavnike Nature 2000 smo organizirali tudi predavanje na to temo z ljudmi, ki so s svojo lastnino in delovanjem prisotni na tem območju.

Odgovorni za Naturo 2000 so le svetovalni organ, ki pa nima moči, da bi preprečil posege v naravo, ki jih odobrava kmetijsko ministrstvo. Prepričan sem, da na območju Ratitovca prav kmetijsko ministrstvo z dovoljenji za pretirane posege v naravo v sedanjem obdobju povzroča največjo onesnaževanje narave.

